

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛІСТИКА»

Харків
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

МАТЕРІАЛИ

**ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«КРИМІНАЛІСТИКА»

(обов'язкова)

(перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»)

для студентів бакалаврату

Харків
2023

Матеріали для практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Криміналістика» для студентів денної форми навчання першого (бакалаврський) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В.М. Шевчук, та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. 98 с.

У к л а д а ч і: В. Ю. Шепітько
В. А. Журавель
В. М. Шевчук
В. В. Баранчук
І. В. Борисенко
О. Ю. Булукуков
Є. Є. Демидова
Д. В. Затенацький
М. В. Капустіна
М. В. Костенко
О. В. Курман
О. Л. Мусієнко
В. В. Негребецький
В. В. Семенов
Г. О. Чорний
В. О. Яремчук

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2023

ВСТУП

Криміналістика належить до дисциплін, засвоєння яких становить фундамент фахової підготовки юриста. Оволодіння криміналістичними знаннями та отримання належних практичних навичок є обов'язковими для слідчого, детектива, прокурора, слідчого судді, судді, адвоката, співробітників органів правопорядку, оскільки виконувані ними функції безпосередньо пов'язані із застосуванням саме цих знань. Інші представники юридичного фаху також не можуть обійтися у своїй діяльності без знань криміналістики.

Курс криміналістики передбачає опанування всіх структурних елементів науки: теоретичних основ криміналістики; криміналістичної техніки; криміналістичної тактики; криміналістичної методики.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Криміналістика» є формування у студентів системи знань про основні проблеми загальної теорії криміналістики, зміст окремих галузей криміналістичної техніки, загальні положення криміналістичної тактики та її окремих елементів, тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій, специфіку розслідування окремих видів кримінальних правопорушень та основних умінь щодо правильного застосування науково-технічних засобів, виявлення, фіксації, вилучення та збереження доказів, використання тактичних прийомів проведення окремих слідчих (розшукових) дій, застосування методичних рекомендацій з розслідування окремих видів кримінальних правопорушень.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є: оволодіння основними поняттями та змістом криміналістики; засвоєння теоретичних основ криміналістики; засвоєння основних методів криміналістики; оволодіння технологіями виявлення, фіксації та вилучення слідів кримінальних правопорушень з використанням науково-технічних засобів; засвоєння наукових основ і принципів криміналістичної ідентифікації; основних понять і завдань криміналістичної техніки та системи криміналістичної тактики; понять, системи та принципів криміналістичної методики

розслідування окремих видів кримінальних правопорушень; оволодіння навичками аналізу та оцінки будь-якої слідчої ситуації; формування уявлень про досягнення сучасної криміналістики у сфері протидії злочинності; формування умінь встановлювати юридично значущі факти; засвоєння можливостей використання криміналістичних рекомендацій у слідчій та судовій практиці; формування навичок щодо складання процесуальних документів у відповідності до чинного кримінального процесуального законодавства.

ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тема	Практичні заняття	Самостійна робота
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
<i>Розділ I. Теоретичні засади криміналістики</i>			
1	Криміналістична ідентифікація	2	4
<i>Розділ II. Криміналістична техніка</i>			
2	Загальні положення криміналістичної техніки	2	4
3	Судова фотографія та відеозапис	4 (ЛР)	4
4	Трасологія. Сліди рук людини	4 (ЛР)	2
5	Трасологія. Сліди ніг людини. Сліди транспортних засобів	2 (ЛР)	2
6	Трасологія. Сліди знарядь злочину та інструментів	2	2
7	Судова балістика	2 (ЛР)	3
8	Техніко-криміналістичне дослідження документів	2 (ЛР)	4
9	Криміналістичне дослідження письма	2	4

10	Ідентифікація людини за ознаками зовнішності	2	2
11	Кримінальна реєстрація	2 (ЛР)	2
<i>Розділ III. Криміналістична тактика</i>			
12	Організація і планування розслідування	2	4
13	Огляд місця події	2 (ЛР)	4
14	Допит	2 (ЛР)	3
15	Обшук	2	2
16	Пред'явлення для впізнання.	2	2
17	Слідчий експеримент	2	2
18	Залучення експертів та проведення судових експертиз	2 (ЛР)	4
<i>Розділ IV. Методика розслідування кримінальних правопорушень</i>			
19	Розслідування вбивств	2	5
20	Розслідування деяких видів убивств	2 (ЛР)	5
21	Розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (розкрадання)	2 (ЛР)	6

22	Розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху	2 (ЛР)	5
	Разом	48	75

ПЛАНІ І ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ, ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Загальні положення

Практичні заняття – важлива форма навчання студентів. Їх мета полягає в набутті практичних навичок у застосуванні криміналістичних прийомів, методів і засобів. Вони проходять у формі виконання завдань, проведення ділових ігор, складання необхідних документів.

До кожної з тем навчальної дисципліни «Криміналістика» наведені найважливіші питання, список додаткової літератури, завдання, лабораторні роботи з рекомендаціями щодо їх виконання. Кожна тема також містить фабули конкретних кримінальних проваджень і зразки окремих процесуальних документів, необхідних для виконання завдань із планування розслідування, підготовки планів та організації ділових ігор із тактики провадження окремих слідчих (розшукових) дій, складання процесуальних документів.

Виконання лабораторних робіт передбачає використання наочного приладдя й обладнання, самостійне виконання студентом завдань із використанням криміналістичної техніки, комп'ютерних технологій, матеріалів, речовин і отримання відповідного матеріалізованого результату.

Під час підготовки до занять студенти мають опрацювати відповідні розділи підручника і додаткову літературу, ознайомитися з необхідними нормативно-правовими актами, виконати інші роботи, які відводяться на позааудиторний час.

Список літератури до всіх тем

Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 20: Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол.: В. Ю. Шепітько (голова) та ін. Харків: Право, 2018. 952 с.

Журавель В. А. Вибрані твори = Избранные труды. Харків: Апостіль, 2016. 704 с.

Журавель В. А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан: монографія. Харків: Право, 2021. 448с.

Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції: монографія / кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдеева та ін.; за заг. ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків: Апостіль, 2017. 260 с.

Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці: матеріали міжнар. «круглого столу» (Харків, 12 груд. 2019 р.) / редкол.: В. Ю. Шепітько (голов. ред.), В. А. Журавель, В. М. Шевчук, Г. К. Авдеева. Харків: Право, 2019. 164 с.

Кафедра криміналістики: історія становлення та розвитку. До 80-річчя заснування: монографія / В. Ю. Шепітько, В. М. Шевчук, В. І. Алексійчук та ін.; за ред. В.Ю. Шепітька. Харків: Право, 2020. 268 с.

Керівництво з розслідування злочинів: наук.-практ. посібник / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Вид. 2-ге, стереотип. Харків: Одиссей, 2010. 960 с.

Коновалова В. Е. Избранные труды = Вибрані твори. Харків: Апостіль, 2012. 528 с.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 456 с.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 328 с.

Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. 5-те вид. переробл. та допов. Київ : Ін Юре, 2016. 640 с.

Криміналістика. Академічний курс : підручник / Т. В. Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 504 с.

Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Іщенко та ін. Київ: Центр учбов. л-ри, 2015. 544 с.

Криміналістика: навч. посібник / Р. І. Благута, Р. І. Сибірна, В. М. Бараняк та ін.; за заг. ред.: Є. В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 539 с.

Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська]. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

Настільна книга слідчого: наук.-практ. посібник / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. 3-є вид., переробл. і допов. Київ: Ін Юре, 2011. 736 с.

Науково-технічне забезпечення слідчої діяльності в умовах змагального кримінального провадження: монографія / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.М. Шевчук та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків : Право, 2021. 248 с.
URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2023/08/МоноКол_НТ-забезпечення-слідчої-діяльності_2021.pdf

Правова доктрина України у 5 т. Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. Харків: Право, 2013. 1240 с.

Правова наука України: сучасний стан, виклики та перспективи розвитку: монографія / редкол. О.В. Петришин (голова), В.А. Журавель (заст. голови) [та ін.] / Ю. В. Баулін, В. А. Журавель, В. Ю. Шепітько та ін. Харків: Право, 2021. 680 с.

Основи судової експертизи: навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / авт.-уклад.: Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремян та ін. Харків: Право, 2016. 928 с.

Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.

Салтевський М. В. Криміналістика : підручник. Ч. 1. Харків : Консум, 1999. 416 с.

Салтевський М. В. Криміналістика : підручник. Ч. 2. Харків : Консум, 2001. 528 с.

Тіщенко В. В., Барцицька А. А. Теоретичні засади формування технологічного підходу в криміналістиці : монографія. Одеса : Фенікс, 2012. 198 с.

Шевчук В.М. Криміналістика: традиції, новачі, перспективи: добірка наук. пр. Харків: Право, 2020. 1280 с. http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/Kriminalistika_Shevchuk_2020.pdf

Шепітько В., Шепітько М. Кримінальне право, криміналістика та судові науки: енциклопедія. Харків: Право, 2021. 508 с.

Шепітько В. Ю. Вибрані твори. Харків: Апостіль, 2010. 576 с.

Шепітько В. Ю. Вступ до навчального курсу «Криміналістика»: лекція. Київ: Ін Юре, 2016. 192 с.

Шепітько В. Ю. Довідник слідчого. 4-е вид., переробл. і допов. Харків: Одиссей, 2013. 232 с.

Шепітько В. Ю. Вибрані твори / Избранные труды / Шепітько В.Ю. Харків : Апостіль, 2010. 572 с.

Developments of criminalistics theory and future of forensic expertology: liber amicorum profesoriui Egidijui Vidmantui Kurapka. Collective monography / Malewski H., Matulienė S., Shepitko V., Shepitko M., Shevchuk V. and others. Vilnius, Lithuanian association of criminalists, Mykolas Romeris University, 2022. 608 p.

The basics of criminalistics: practical manual / Anna Myrovska, Artem Samodin, Tetiana Tsybaliuk and other; under the general editorship of Anna Myrovska. Kyiv : Osvita Ukrainy, 2021. 148 p.

Textbook of Criminalistics. Vol. 1 : General Theory / ed.: H. Malevski, V. Shepitko. Kharkiv : Apostil, 2016. 474 p.

Ukrainian Legal Doctrine editor by V. Ia. Tatsyi and Translated by William E. Butler. Vol. 5 (2): Judicial Law, Penal Law, and Forensic Legal Sciences “Wildy, Simmonds & Hill”, London, 2018.

Shepitko V. Introduction to Criminalistics. Kharkiv: Apostille Publishing House LLC, 2021. 168 p.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИКИ

Практичне заняття 1

Тема 1. Криміналістична ідентифікація

П л а н

1. Поняття, наукові основи і значення криміналістичної ідентифікації.
2. Об'єкти криміналістичної ідентифікації, їх класифікація.
3. Типи й види криміналістичної ідентифікації. Індивідуальна і групова ідентифікація, спільна групова належність об'єктів судової експертизи.
4. Загальна методика криміналістичної ідентифікації. Сутність та стадії ідентифікаційного дослідження. Способи порівняльного дослідження.
5. Поняття, види і значення ідентифікаційних ознак. Ідентифікаційне поле. Ідентифікаційний період.
6. Форми виразу результатів ідентифікаційного дослідження.

Загальні настанови: під час практичного заняття під керівництвом викладача студенти аналізують висновки судових експертиз, виокремлюють об'єкти ідентифікації, оцінюють значення встановлених фактів тотожності, обговорюють сукупності виявлених експертом ідентифікаційних ознак, визначають стадії та оцінюють результати експертного дослідження.

Завдання

Відповідно до умов кожної фабули визначити: 1) вид ідентифікації; 2) ідентифіковані й ідентифікуючі об'єкти.

Фабули

1. У потерпілого К. біля супермаркету «Мрія» невідомі особи викрали мобільний телефон. На записі з відеокамери спостереження супермаркету чітко видно обличчя цих осіб.

Потерпілий К. під час допиту повідомив прикмети злочинців і надав фотознімки схожих із ними осіб, які він скопіював з їх особистих сторінок у соціальних мережах. Слідчий вважає за необхідне призначити фототехнічну експертизу.

2. Біля воріт власного будинку в автомобілі виявлено труп гр. С. з колото-різаними ушкодженнями. Після обшуку помешкання гр. К. вилучено мисливський ніж із відламаним кінцем леза, а під час судово-медичної експертизи тіла потерпілого з пошкодження в області печінки вилучено відламаний фрагмент ножа. Слідчий вирішив призначити експертизу цілого за частинами.

3. При розслідуванні вбивства гр. Н. встановлено, що її квартира й автомобіль продані на підставі довіренності, виписаної від імені потерпілої. Родичі потерпілої вважають, що підпис у довіренності не належить Н., і надали документи зі зразками підпису загиблої. Призначено судово-почеркознавчу експертизу.

4. На місці крадіжки виявлено чіткі відбитки долоней і менш чіткі відбитки пальців рук. У підозрюваних у вчиненні злочину гр. М. і гр. П. слідчий відібрав на дактилокарту експериментальні відбитки їх пальців і долоней і направив на експертизу разом із виявленими на місці події слідами рук.

5. У районі центрального залізничного вокзалу 12 грудня 20__ р. було вчинено розбійний напад. Потерпіла Б. на допиті повідомила, що достатньо чітко запам'ятала прикмети злочинця: вузькі губи з косим шрамом ліворуч, чорні широкі брови, темні очі, чорне волосся і татування на шиї у вигляді змії. Слідчий вирішив провести впізнання підозрюваного.

6. Під час розслідування незаконного збуту наркотичних засобів у туалеті нічного клубу «Метелик» виявлено полімерний пакет із порошком білого кольору, схожим на героїн. У вчиненні кримінального правопорушення підозрювався громадянин Н., у квартирі якого виявлено 62 аналогічні пакети з білою речовиною.

Слідчий направив 63 пакети з речовиною білого кольору на судово-хімічну експертизу й експертизу наркотичних засобів із метою встановлення спільної групової належності полімерних пакетів і спільної групової належності речовини білого кольору.

7. При розслідуванні злочинного порушення правил безпеки дорожнього руху на поверхні одягу трупа виявлено сліди шин транспортного засобу. У результаті розшуку встановлено автомобіль, який, ймовірно, здійснив наїзд на потерпілого. Слідчий призначив судово-трасологічну експертизу з метою ідентифікації автомобіля.

8. Потерпіла внаслідок згвалтування гр. А. під час допиту повідомила, що достатньо чітко запам'ятала прикмети зовнішності злочинця: темне волосся, вузькі очі темного кольору, широкі чорні брови, шрам на верхній губі довжиною близько 2 см, рідкі передні зуби жовтуватого кольору. Слідчий вирішив провести пред'явлення підозрюваного для впізнання.

9. У підвальному приміщенні багатоквартирного будинку виявлено обладнання для виготовлення підроблених грошей, а з квартири гр. М. вилучено 525 грошових купюр номіналом 200 грн. з ознаками підроблення. Слідчий призначив судово-трасологічну експертизу з метою встановлення факту виготовлення грошових купюр на виявленому обладнанні.

10. На місці вбивства гр. Б. виявлено сліди крові, які не належать жертві. Свідок злочину гр. Т. повідомила слідчому, що добре знає особу, яка вчинила злочин, і має серветку зі слідами його крові. Слідчий вирішив призначити генотипоскопічну (ДНК) експертизу.

Список додаткової літератури

Котюк І. І. Теоретичні аспекти криміналістичної ідентифікації : монографія. Київ : Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2004. 208 с.

Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д., Петряєв С. Ю.

Криміналістична ідентифікація об'єктів за ідеальними відображеннями: монографія. Київ: НТУУ «КПІ» Вид. «Політехнік», 2016. 204 с.

Затенацький Д. В. Ідеальні сліди в криміналістиці (техніко-криміналістичні та тактичні прийоми їх актуалізації). Харків: Право, 2010. 160 с.

Полянська Г. С. Криміналістична діагностика у розкритті та розслідуванні злочинів : монографія. Кривий Ріг, 2015. 197 с.

Шепітько В. Ю., Борисенко В. І., Когут С. А., Могильников О. М. Ідентифікація людини за ознаками зовнішності. Харків: Гриф, 2003. 112 с.

РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛІСТИЧНА ТЕХНІКА

Практичне заняття 2

Тема 2. Загальні положення криміналістичної техніки

П л а н

1. Поняття й галузі криміналістичної техніки.
2. Принципи і правові засади використання криміналістичної техніки.
3. Поняття і класифікація науково-технічних засобів.
4. Інформаційні технології у криміналістиці, їх види і значення.
5. Порядок процесуального оформлення застосування техніко-криміналістичних засобів й отриманих результатів. Доказове значення результатів застосування науково-технічних засобів.
6. Техніко-криміналістична оснащеність органів досудового розслідування.
7. Криміналістична техніка експертного дослідження. Технічні засоби профілактики.

Наочне приладдя й обладнання: універсальний криміналістичний комплект слідчого і спеціалізовані комплекти

науково-технічних засобів (дактилоскопічна валіза, фотовідеоккомплект та комплект науково-технічних засобів митника, валіза пожежного та ін.), «Польова» міні-фотолабораторія, квадрокоптер «Phantom» тощо.

Загальні настанови: під час заняття студенти під керівництвом викладача ознайомлюються зі спеціалізованими комплектами науково-технічних засобів, як-от комплект науково-технічних засобів для (а) огляду місця дорожньо-транспортної події, (б) для огляду місця пожежі, (в) роботи з мікрооб'єктами (набір «Молекула»), (г) роботи зі слідами рук (дактилоскопічний набір), (д) комплект пошукових засобів (набір-пошук) та ін. Детально ознайомтеся зі вмістом універсальної слідчої валізи: уважно слухайте пояснення викладача щодо технічних характеристик та цільового призначення кожного науково-технічного засобу, що міститься в ній.

Слухаючи розповідь викладача, намагайтеся запам'ятати будову і призначення, зрозуміти принцип роботи пристрою для виміру швидкості балістичного об'єкта і квадрокоптера «Phantom», який використовується для аерофіксації доказової інформації під час огляду місця події.

Після перегляду під час заняття відеофільму «Науково-технічні засоби при розслідуванні кримінальних правопорушень» (10 хв) візьміть участь у його обговоренні.

Список додаткової літератури

Використання оперативно-технічних засобів у протидії злочинам, що вчиняються у сфері нових інформаційних технологій: монографія /Л. Ф. Хараберюш, В. Я. Мацюк, В. А. Некрасов, О. І. Хараберюш. Київ: КНТ, 2007. 196 с.

Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції: монографія / кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін.; за заг. ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків : Апостіль, 2017. 260 с.

Коваленко В. В. Застосування науково-технічних засобів спеціалістами при проведенні слідчих дій: монографія. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2007. 248 с.

Науково-технічне забезпечення слідчої діяльності в умовах змагального кримінального провадження: монографія / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.М. Шевчук та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків : Право, 2021. 248 с.

Цехан Д. М. Використання високих інформаційних технологій в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ: монографія. Одеса : Юрид. літ., 2011. 216 с.

Універсальний криміналістичний комплект слідчого: практ. посібник / уклад.: В. Ю. Шепітько, І. В. Борисенко, О. Ю. Булукуков та ін. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2004. 20 с.

Практичні заняття 3, 4

Тема 3. Судова фотографія й відеозапис

Заняття 3. Основи судової фотографії та відеозапису

П л а н

1. Поняття і значення судової фотографії та відеозапису, їх переваги над іншими формами фіксації доказів.

2. Фото- і відеотехніка, можливості й правові засади її використання у кримінальному провадженні.

3. Види й методи судової фотографії.

4. Судово-оперативна фотографія, її завдання, загальні положення й особливості.

5. Судово-дослідницька фотографія, її завдання, загальні положення й особливості.

6. Криміналістичний відеозапис. Методи і прийоми відеозйомки.

7. Фото-, відеозйомка під час провадження слідчого експерименту, обшуку, допиту, пред'явлення для впізнання.

8. Упізнавальна фотозйомка: живої особи, трупа, предмета.

9. Фото-, відеозйомка окремих предметів, документів, слідів, трупа на місці події.

10. Порядок процесуального оформлення результатів застосування судової фотографії та відеозапису.

**Заняття 4. Судово-оперативна фотозйомка на місці події
(пробна фотозйомка)**

Лабораторна робота 1

Завдання: з метою засвоєння правил й опанування практичних навичок здійснення судово-оперативної фотозйомки заняття проводиться під керівництвом викладача в місці, де інсценовано типові сліди певної події і виявлено не менше двох об'єктів – речових доказів.

Кожен студент повинен виконати такі види судово-оперативної фотозйомки:

- 1) орієнтуючу панорамним методом (3–4 окремі фотознімки);
- 2) оглядову (1–2 фотознімки);
- 3) вузлову (1 знімок);
- 4) детальну вимірювальним методом масштабним способом кожного речового доказу (по 1 фотознімку).

У позааудиторний час виготовте на твердому носіїві (папері) відзняті під час проведення заняття фотознімки у форматі не менше ніж 9 x 12 см.

На аркушах паперу формату А4 звичайної щільності складіть фрагмент протоколу огляду місця події і виготовте додаток до нього у вигляді фототаблиці відповідно до запропонованих зразків. Фрагмент протоколу та фототаблицю подати на перевірку у скріпленому (зшитому) вигляді на наступному занятті.

(зразок)

ПРОТОКОЛ
огляду місця події
(фрагмент)

м. Харків «___» _____ 201__ року
Огляд почато о «___» год. «___» хв.
Огляд закінчено о «___» год. «___» хв.

(слідчий (прокурор, детектив), посада, найменування органу, ініціали, прізвище)

на підставі _____

(вказується ухвала слідчого судді, якщо проводиться огляд житла чи іншого володіння особи, якщо огляд місця події проводиться до початку кримінального провадження, вказуються відомості про заяву чи повідомлення про подію)

відповідно до ст. 104–107, 223, 234, 237 КПК України
у присутності понятих:

1) _____

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

2) _____

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

яким згідно зі ст. 11, 13, 15, 223 КПК України роз'яснені їх права й
обов'язки,
за участю

потерпілого:

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

якому відповідно до ч. 1, 2 ст. 56, ст. 57 КПК України роз'яснені його
права й обов'язки,
підозрюваного:

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

якому за ч. 3, 5, 6, 7 ст. 42 КПК України роз'яснені його права й
обов'язки,
захисника:

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

якому відповідно до ст. 46, 47 КПК України роз'яснені його права й
обов'язки,
представника:

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

якому згідно з ч. 5 ст. 44, ч. 4 ст. 58, ч. 2 ст. 59 КПК України роз'яснені його права й обов'язки, спеціаліста:

_____ ,
(прізвище, ім'я, по батькові, посада, підпис)

якому відповідно до ч. 4, 5 ст. 71 КПК України роз'яснені його права й обов'язки.

інших учасників:

_____ .
(прізвище, ім'я, по батькові, посада, підпис)

Перед початком огляду зазначеним вище особам роз'яснено їх право бути присутніми при всіх діях, які проводяться в процесі огляду, робити зауваження, що підлягають занесенню до протоколу. Особам, які беруть участь у проведенні огляду, також роз'яснено вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їх обов'язок не розголошувати відомостей щодо проведеної процесуальної дії. Вказаним особам заздалегідь повідомлено також про застосування технічних засобів фіксування процесуальної дії, умови й порядок їх використання. Зокрема, про застосування: цифрової дзеркальної фотокамери _____, об'єктиву _____, картки пам'яті _____ в автоматичному режимі експонування, смартфона _____ для визначення GPS-координат місць виявлення об'єктів фотозйомки та їх орієнтації за сторонами світу за допомогою інсталюваних електронних додатків, штативу _____, комплекта карток із нанесеним масштабом і масштабної лінійки, рулетки,

_____ .
(вказується перелік обладнання, яке фактично було застосовано із зазначенням найменування та технічних параметрів)

Огляд проводиться при природному денному освітленні при температурі повітря + ___ С°, в _____ погоду.

(ясно, сонячно, похмуро; дощ, снігопад)

У режимі експанування спеціалістом _____ здійснена

_____ .
(прізвище, ім'я, по батькові)

фотозйомка із використанням цифрової дзеркальної фотокамери _____, об'єктиву _____, картки пам'яті _____ в автоматичному режимі експонування, смартфону _____ для визначення GPS-координат місць виявлення об'єктів фотозйомки та їх орієнтації за сторонами світу за допомогою інсталюваних електронних додатків, штативу _____, комплекта карток із нанесеним масштабом і масштабної лінійки, рулетки,

(вказується перелік обладнання, яке фактично було застосовано із зазначенням найменування та технічних параметрів)

Усього виконано ___ фотознімків:

Фото 1. Орієнтуючий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Виконано методом _____ панорами.

(лінійної, кругової, ярусної)

Фото 2. Оглядовий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Фото 3. Вузловий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Фото 4. Детальний фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Виконано вимірювальним методом, масштабним способом.

За допомогою ноутбука _____ і з використанням універсального адаптера (картридера) _____ електронні файли з цифровими фотознімками, виготовленими під час проведення огляду місця події, записано на _____, який додано до цього протоколу огляду місця

(вказати електронний носій інформації)

події.

За допомогою ноутбука _____ і багатофункціонального пристрою кольорового друку _____ фотознімки роздруковано у вигляді фототаблиці на ___ аркушах, що становить невід'ємну частину даного протоколу.

Учасники:

1. _____ / _____ /

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

2. _____ / _____ /

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Поняті:

1. _____ / _____ /

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

2. _____ / _____ /

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Огляд провів:

(слідчий (прокурор, детектив), посада, найменування органу, ініціали, прізвище, підпис)

Додаток 1

ФОТОТАБЛИЦЯ

до протоколу огляду місця події від «___» _____ 20__ р.

Фото 1. Орієнтуючий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Виконано методом _____ панорами.

(лінійної, кругової, ярусної)

Фото 2. Оглядовий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Фото 3. Вузловий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Фото 4. Детальний фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Виконано вимірювальним методом, масштабним способом.

Учасники:

1. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

2. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Поняті:

1. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

2. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Слідчий:

_____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Додаток 2

Електронний носій інформації із записом фотознімків до протоколу
огляду місця події від «__» _____ 20__ р.

Учасники:

1. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

2. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Поняті:

1. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

2. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Слідчий:

_____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Список додаткової літератури

Кобилянський О., Кофанов А. Фотографічна фіксація
перебігу та результатів слідчих (розшукових) дій: метод. рекомендації.
Київ: УкрДГПІ, 2012. 64 с.

Кофанов А. В. Судова (криміналістична) фотографія: навч. посіб. Київ: унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2006. 384 с

Ларін С. Л. Криміналістична фотографія та відеозапис (основи методики викладення): навч.-метод. посібник. Донецьк: Донец. юрид. ин-т ЛДУВС, 2007. 456 с.

Постіка І. В. Судова (криміналістична) фотографія: теорія і практика: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2002. 296 с.

Michael Freeman. The photography bible: all you need to know to take perfect photos. Lewes, United Kingdom: Plex Press, 2018. 352 p.

Практичне заняття 5

Тема 4. Трасологія. Сліди рук людини

П л а н

1. Сутність і наукові основи «трасології».
2. Поняття «слід» у трасології. Класифікація слідів у трасології. Механізм утворення слідів.
3. Основи дактилоскопії, пороскопії та еджеоскопії. Будова шкіри на долонній поверхні рук.
4. Сліди рук людини. Речовина сліду. Типи й види папілярних візерунків.
5. Порядок виявлення, фіксації та вилучення слідів рук. Фізичні й хімічні способи виявлення слідів рук.
6. Дактилоскопічна експертиза. Підготовка матеріалів для призначення дактилоскопічної експертизи (залучення експерта).
7. Методика дактилоскопічної експертизи. Ідентифікаційні та діагностичні завдання дактилоскопічної експертизи. Загальні та окремі ознаки слідів рук.

Наочне приладдя й обладнання: наочні графічні матеріали, фотознімки слідів рук, зразки різних предметів зі слідами рук, дактилоскопічні лупи, дактилоскопічний набір, висновки дактилоскопічних експертиз, цифрова фотокамера, масштабна лінійка.

Загальні настанови: під час заняття, що проводиться під

керівництвом викладача, огляньте зразок слідів рук і визначте типи візерунків.

При цьому намагайтеся якнайточніше оволодіти практичними навичками з виявлення, фіксації та вилучення слідів рук на місці події, звертаючи особливу увагу на технічні прийоми виявлення й фіксації маловидимих і невидимих слідів рук, правила опису в протоколі огляду предметів зі слідами рук і безпосередньо слідів. Знання й навички, набуті під час практичного заняття 1, дозволять успішно виконати лабораторну роботу 2.

Допоможе в цьому і відеофільм (8 хв), продемонстрований на занятті, та його обговорення.

Лабораторна робота 2

Завдання: самостійно виявіть, зафіксуйте і вилучіть сліди рук із різних поверхонь, використовуючи дактилоскопічний набір, цифрову фотокамеру й масштабну лінійку, виконуючи такі дії:

1. огляд предмета зі слідами рук, визначення ознак предмета – носія сліду й типу візерунка;
2. складання фрагменту протоколу огляду місця події з описом предмета, на якому виявлено сліди, й опис слідів рук;
3. фотографування предмета зі слідами рук масштабним методом для виготовлення фотознімку розміром 9 x 12 см;
4. фотографування великомасштабним методом (збільшення трикратне) виявленого на предметі сліду пальця для виготовлення фотознімку розміром 6 x 9 см.
5. у позааудиторний час – складання фрагменту протоколу огляду місця події із додатком (фототаблицею) за наданим зразком.

Опис слідів рук у протоколі здійснюється за такою схемою: а) опис предмета – носія сліду, його індивідуальних ознак і місцезнаходження; б) місце розташування (локалізація) слідів рук на об'єкті за двомірною системою координат, взаємне розташування слідів та їх розміри; в) вид слідів (об'ємні, поверхневі), вид і колір речовини сліду; г) тип папілярного візерунку слідів (дуговий,

петльовий, завитковий); г) спосіб виявлення, вилучення й фіксації слідів.

(зразок)

ПРОТОКОЛ
огляду місця події
(фрагмент)

м. Харків

“ ___ ” квітня 20__ р .

На підлозі біля вікна кімнати виявлено _____ (*вказати найменування предмета*), який має такі ознаки: (*вказати розміри, колір та ін. ознаки*). На нижній частині предмета (*вказати якого*) шляхом оброблення останнього магнітним дактилоскопічним порошком і використання магнітної щіточки виявлено два сліди рук. Перший слід (слід №1) виявлено в лівому нижньому куті предмета на відстані ___ мм від лівого краю і ___ мм від нижнього краю; слід чіткий, його розміри (*довжина та ширина в мм*). Папілярний візерунок цього сліду (*дуговий, петльовий, завитковий*).

На відстані ___ мм від лівого нижнього кута і ___ мм від нижнього краю предмета виявлено другий слід пальця (слід №2); його розміри – (*довжина, ширина в мм*), папілярний візерунок – (*дуговий, петльовий, завитковий*).

Під час огляду місця події проведено фотозйомку цифровою дзеркальною фотокамерою «Canon EOS 4000D» з карткою пам'яті «SanDisk Ultra II 64.0 gb» в автоматичному режимі експонування при природному освітленні .

Поняті (підписи) (розшифровка підписів)
Слідчий (підпис) (розшифровка підпису)

(зразок)

ФОТОТАБЛИЦЯ

до протоколу огляду місця події від «___» квітня 20__ р.
Фото 1. Загальний вигляд предмета (*азначити, якого саме*) зі
слідами рук (*розмір фотознімка 9 x 12 см*).

Фото 2. Детальний фотознімок сліду руки (*розмір фотознімка 6 x 12 см*).

Слідчий (підпис) (розшифровка підпису)

Примітки :

1. Друк фотознімків здійснюється в позааудиторний час.
2. Фрагмент протоколу і фототаблиця виконуються на стандартних білих аркушах паперу формату А4.

Список додаткової літератури

Popa G., Potorac R., Preda N. Method for fingerprint determination.
URL :
<http://www.interpol.int/Public/Forensic/fingerprints/research/AgeDetermination.pdf>.

Дубовий О. П., Лукашенко В. Я. Криміналістичне дослідження слідів рук : наук.-практ. посібник / за ред. Я. Ю. Кондратьєва. Київ : Атіка, 2000. 152 с.

Кобзар С. І., Сегай М. Я. Криміналістичне дослідження слідів рук людини (праксіологічний аспект): монографія. Луганськ: Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 208 с.

Криміналістичне дослідження слідів рук : наук.–практ. посібник / О. П. Дубовий та ін. Київ: Атіка, 2000. 152 с.

Кузнецов В. А. Особливості вибору та застосування методів виявлення слідів рук у «польових» умовах : метод. рекомендації. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2006. 19 с.

Практичне заняття 6

Тема 5. Трасологія. Сліди ніг людини.

Сліди транспортних засобів

План

1. Види слідів ніг та їх значення для розслідування злочинів. «Доріжка» слідів, її ознаки і криміналістичне значення.

2. Види слідів транспортних засобів (сліди протекторів шин, бамперу та інших частин транспортного засобу; частини деталей транспорту, що відокремилися).

4. Визначення моделей шин і напрямку руху транспортного засобу за слідами протекторів шин.

5. Способи фіксації і вилучення слідів ніг і транспортних засобів.

6. Завдання, що вирішуються в межах експертизи слідів ніг і слідів протекторів шин транспортних засобів. Підготовка матеріалів і порядок отримання зразків для трасологічних досліджень.

Загальні настанови: на навчальному полігоні точно дотримуйтеся правил огляду й опису слідів взуття і слідів транспортних засобів, наполегливо працюйте над практичними навичками з виготовлення зліпків об'ємних слідів ніг наливним і насипним способами, а також способами фіксації слідів на сипучому ґрунті (піску).

Уважно поставтеся до перегляду десятихвилинного відеофільму, що ілюструє матеріал теми заняття 6, і візьміть участь у його обговоренні.

Лабораторна робота 3

Наочне приладдя й обладнання: графічні матеріали із зображеннями «доріжки» слідів ніг і слідів протекторів шин; зразки слідів ніг; цифрова фотокамера; масштабна лінійка; гіпс; чаша та матеріали для виготовлення зліпків.

Завдання

1. *Виявіть (нанесіть) на місцевості (навчальному полігоні) об'ємний слід взуття або транспортного засобу, огляньте й виміряйте цей слід.*

2. *Проведіть масштабну фотозйомку сліду взуття або транспортного засобу. Виготовте гіпсовий зліпок об'ємного сліду.*

3. *У позааудиторний час складіть протокол (фрагмент) огляду місця події (опишіть слід) із додатком (фототаблицею).*

ПРОТОКОЛ
огляду місця події
(ф р а г м е н т)

м . Харків

« ___ » жовтня 20_ р .

Від дверей літньої кухні, розташованої у північно-західній частині домогосподарства, у напрямку вхідних дверей житлового будинку спостерігається «доріжка» слідів взуття (п'ять пар слідів), довжиною 3,5 м. Виходячи з відбитків носків взуття, сліди спрямовані в бік будинку. За результатами вимірювання елементів «доріжки» слідів одержані такі дані: довжина кроку лівої ноги – 34–37 см ; довжина кроку правої ноги – 31–33 см; ширина кроку – 8–10 см; кут кроку лівої ноги – позитивний, 22–24°; кут кроку правої ноги – позитивний, 24–26°. Серед слідів виявлено один чіткий, утворений взуттям лівої ноги. Цей слід має відбиток підметки, проміжної частини і підбора (якщо окремих елементів немає, або якщо вони відображені частково, указати).

При вимірюванні даного сліду взуття лівої ноги встановлено наступне: загальна довжина сліду ... см; ширина відбитка підметки (у широкому місці) ... см, довжина відбитка підметки ... см; ширина відбитка проміжної частини ... см, довжина її відбитка ... см; ширина підбору см; довжина підбору ...см.

Форма підметки характеризується закругленим носком і прямим заднім краєм.

Передній край сліду підбора прямий (може бути і вигнутий, скошений та ін.). На дні сліду підбора розташовані дванадцять виступів у формі прямокутників розмірами 0,5x0,8 см. На проміжній частині сліду на відстані 0,9 см один від одного розташовані три заглиблення у формі кругів діаметром 0,4 см. Даний слід описано в протоколі огляду, сфотографовано масштабним методом, після чого виготовлено гіпсовий зліпок сліду. Зліпок сліду загорнуто в аркуш білого паперу і упаковано у картонний ящик, який перев'язано шпагатом і опечатано печаткою слідчого.

Поняті (підписи) (розшифровка підписів)

Слідчий (підпис) (розшифровка підпису)

Опис слідів транспортних засобів
у протоколі огляду
(ф р а г м е н т)

На узбіччі дороги, яка веде із с. Коробочкіно Чугуївського району Харківської області в м. Чугуїв, на відстані 3 км від с. Коробочкіно на вологому ґрунті виявлено об'ємні сліди протекторів шин автотранспортного засобу. Сліди мають вигляд двох колій, утворених шинами передніх і задніх коліс. Сліди розташовані на відстані від 0,9 м до 1,1 м від краю дороги. Оглядом встановлено, що ширина колії складає 1,6 м, а ширина сліду протектора – 0,18 м. Протектори всіх чотирьох шин, які утворили сліди, мають однаковий малюнок у вигляді «ялинки», елементи якого розміщені симетрично відносно центра протектора. Малюнок протектора «ялинка» відкритим кутом повернутий у бік руху (до м. Чугуїв). Відбитки елементів протектора мають вигляд заглиблень у формі смуг шириною 2,0 см зі скошеними краями, кут між ними становить 110–115°, відстань між заглибленнями – 1,5 см.

Список додаткової літератури

Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Скільська Л.Д. Документування результатів огляду місця події: правові і криміналістичні основи фіксації доказової інформації: монографія. Київ: ННПСК КНУВС, 2009. 88 с.

Дорожно-транспортні пригоди. Особливості розслідування / авт.-уклад.: С. О. Шевцов, К. В. Дубонос, А. М. Шабадей. Харків : Факт, 2003. 191 с.

Слідчий огляд: сутність, види, тактика проведення огляду місця події і тактика використання техніко-криміналістичних засобів та спеціальних знань: монографія / В. О. Комаха та ін.; за заг. ред. В.О. Комахи. Дніпропетровськ, ІМА-прес, 2004. 396 с.

Шепітько В. Ю. Довідник слідчого. Київ: Ін Юре, 2003. 208 с.

Практичне заняття 7

Тема 6. Трасологія. Сліди знярядь злону й інструментів

План

1. Види слідів знярядь злону та інструментів, їх класифікація.
2. Способи виявлення, фіксації та вилучення слідів знярядь злону.
3. Методи фіксації результатів огляду запорів при зломі вікон, дверей, проломів підлоги, стелі тощо.
4. Трасологічна експертиза слідів знярядь злону та інструментів.

Загальні настанови: після вивчення питань плану виготовте зліпки зі слідів, ознайомтеся з матеріалами трасологічної експертизи.

Наочне приладдя й обладнання: таблиці зразків і знярядь злону; набір копій слідів знярядь злону, виготовлених за допомогою паст "К", "СКТН-1", "У-4" та ін.; предмети з відбитками знярядь злону для виготовлення копій; синтетичні матеріали.

Завдання

За наведеними фабулами:

1. *Встановіть можливі способи виявлення й фіксації слідів.*
2. *Визначте судові експертизи, що можуть бути призначені.*
3. *Сформулюйте запитання на вирішення судової експертизи.*

Фабули

1. До чергової частини Київського відділу поліції ГУНП у Харківській області звернувся із заявою власник транспортного засобу. Він повідомив, що напередодні ввечері він залишив власний автомобіль у металевому гаражі, який було замкнено на один врізний та один навісний замок. Вранці, прийшовши за машиною до гаража, виявив, що ворота відчинені, біля воріт, на землі, знаходився пошкоджений навісний замок, а автомобіль зник.

2. Близько 19 год. 30 хв 21 листопада 20.. р. гр. Н. проник до квартири № 28 по вул. Алчевських, буд. 44 у м. К., звідки викрав чуже майно. Під час огляду місця події слідів злочину не виявлено. Замки на входних дверях зовнішніх пошкоджень не мають, знаходяться у справному стані. У ході розслідування у підозрюваного Н. при проведенні обшуку були виявлені й вилучені викрадені речі, а також зв'язка відмичок.

3. У продуктовому магазині м. Люботин 12 березня 20.. р. вчинена крадіжка товарів на суму 5000 грн. При огляді місця події виявлено, що на одному з вікон магазину відігнуті металеві ґрати, а на дерев'яних частинах вікна є вдавнені сліди прямокутної форми з поперечною насічкою.

Список додаткової літератури

Левицький А.О., Прокопович Р.О. Методика криміналістичного дослідження простих пломб. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2010. 19 с.

Експертизи у судочинстві України: наук.-практ. посібник / за ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 504 с.

Шевцов С. О., Кожевніков О. А. Консультації спеціаліста на стадії досудового розслідування: посібник. Харків, 2020. 43 с.

Практичне заняття 8

Тема 7. Судова балістика

План

1. Поняття «судова балістика», її значення в розслідуванні злочинів.

2. Класифікація вогнепальної зброї і боєприпасів до неї. Сліди дії вогнепальної зброї, їх види.

3. Механізм утворення слідів на кулях і гільзах. Методика вивчення напрямку пострілу по слідах дії зброї.

4. Методика оглядів боеприпасів, зброї і слідів їх застосування на місці події.

5. Методи виявлення, фіксації, вилучення й дослідження зброї, боеприпасів і слідів їх застосування на місці події.

6. Основні напрямки й питання, які вирішує експертиза зброї й слідів і обставин її використання. Підготовка матеріалів для експертизи зброї та слідів і обставин її використання.

Загальні настанови: уважно прогляньте навчальний відеофільм (20 хв), скористуйтеся висновками експертизи зброї та слідів і обставин їх використання, ознайомтеся з матеріалами досліджень, зробіть завдання за фабулами.

Проаналізуйте наведені фабули і вкажіть, які види експертизи слід призначити. Сформулюйте запитання експерту; визначте, які матеріали необхідно подати для вирішення цих запитань, це допоможе Вам у підготовці до лабораторної роботи 4.

Фабули

1. При огляді місця події біля трупа В. знайдено стріляну гільзу. Під час судово-медичного дослідження з трупа була витягнена куля.

2. При огляді місця події була виявлена стріляна гільза, виготовлена з металу жовтого кольору. Довжина гільзи – 16 мм, діаметр денця – 9 мм, діаметр дульця – 7,6 мм. Маркіровка на денці гільзи стерта.

3. При огляді трупа було знайдено пістолет і гільзу. Детально доглянувши вогнепальну рану, слідчий зробив висновок, що це самогубство.

Лабораторна робота 4

Наочне приладдя й обладнання: зразки зброї (фототаблиці), зразки гільз і куль; зразки пробойн (скло, залізо,

дерево); матеріали експертизи зброї та слідів, обставин їх використання; мікроскоп МБС; лупа з дво- і чотирикратним збільшенням; масштабна лінійка, штангенциркуль.

Завдання

1. *Огляньте кулю (дріб), гільзу, пробоїну і складіть фрагмент протоколу огляду місця події.*
2. *Сформулюйте питання експерту стосовно оглянутого предмета.*
3. *У позааудиторний час складіть протокол огляду місця події (фрагмент).*

ПРОТОКОЛ огляду місця події (фрагмент)

м. Харків

18 жовтня 20_р.

На підлозі, на відстані 2 м від північної і 0,8 м від східної стіни, під столом виявлено гільзу пляшкоподібної форми, яка виготовлена з металу жовтого кольору. Довжина гільзи – 16 мм, діаметр денця – 9 мм, діаметр дульця – 7,6 мм; на денці гільзи є маркіровка "Д-43-Е". Якщо денце увести за циферблат годинника, то 12 годинам відповідатиме «Д», 4 годинам – «43», 8 годинам – «Е». Капсуль має вм'ятину у вигляді краплі, яка зміщена у бік 8 годин. На дульці дрібні вм'ятини. На підлозі, на відстані 0,6 м від західної і 0,8 м від південної стіни, виявлено отвір. Після випилювання частини дошки підлоги з останньої була витягнута куля – оболончата, напівсферична, оболонка металу червоного кольору. На циліндричній поверхні кулі чітко відображені чотири сліди у вигляді рисок, які мають правий нахил. Висота кулі – 14 мм, діаметр основи – 7,6 мм.

Поняті	(підписи)	(розшифровка підписів)
Слідчий	(підпис)	(розшифровка підпису)

Список додаткової літератури

Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Сулява О. Ф. Зброєзнавство: правові основи обігу вогнепальної зброї. *Порівняльний аналіз*

вітчизняного та зарубіжного законодавства: Україна, Європа. Київ: Міжнар. Агенція «ВеeZone», 2004. 464 с.

Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Сулява О. Ф. Балістика: криміналістичне вогнепальне зброезнавство: підручник. Київ : Міжнар. Агенція «ВеeZone», 2003. 384 с.

Іщенко А. В., Ієрасалімов І. О., Удовенко Ж. Д. Теорія і практика криміналістичного забезпечення процесу доказування в розслідуванні злочинів: посібник. Київ: Центр учбов. л-ри, 2007. 160 с.

Колесник В. А., Гора І. В. Криміналістика в протидії незаконному використанню вибухових пристроїв, вогнепальної зброї та обігу наркотиків: навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер. 2017. 400 с.

Практичне заняття 9

Тема 8. Техніко-криміналістичне дослідження документів

П л а н

1. Поняття й класифікація документів у криміналістиці.
2. Поняття, завдання й об'єкти техніко-криміналістичного дослідження документів.
3. Способи зміни змісту і реквізитів документів.
4. Способи виявлення змін тексту і підроблення реквізитів документів.
5. Слідчий огляд документів, способи фіксації результатів огляду документів. Правила поводження з документами – речовими доказами.
6. Види технічної експертизи документів. Порядок підготовки матеріалів для технічної експертизи документів.

Наочне приладдя й обладнання: посібник для практичних занять із криміналістичного дослідження документів, експертні висновки щодо техніко-криміналістичного дослідження документів; апаратура для техніко-криміналістичного дослідження документів.

Загальні настанови:

на занятті зосередьтесь на вивченні основних ознак:

- а) механічної підробки текстів (підчисток, дописок або друкувань, виправлень, витравлення і змиву записів);
- б) технічної підробки підписів;
- в) переклеювання фотокарток у документах;
- г) підробки відбитків печаток і штампів, машинописних текстів.

Навчіться визначати матеріали, які необхідно підготувати для техніко-криміналістичної експертизи документів, а також засвойте особливості її проведення.

Лабораторна робота 5

Наочне приладдя й обладнання: документи – об'єкти огляду, мікроскопи МБС; ультрафіолетовий освітлювач; лупа; світлофільтри; масштабна лінійка; цифрова фотокамера; штатив; струбцина.

Завдання

1. *За допомогою технічних засобів огляньте документ і виявіть у ньому підроблення.*
2. *Складіть протокол огляду документа.*
3. *Сфотографуйте загальний вигляд документів і виготовте знімок розміром 9 x 12 см.*
4. *Сфотографуйте сліди підчистки, виправлення тощо великомасштабним методом і виготовте знімок 6 x 9 см.*
5. *Виготовте фототаблицю до протоколу огляду документів (на фототаблицю наклейте два знімки за наданим зразком).*

Примітки:

1. Документ, отриманий на початку заняття, поверніть викладачу разом із лабораторною роботою після її закінчення.
2. Виготовлення фотознімків здійснюйте в позааудиторний час.

ПРОТОКОЛ
огляду документа

Місто (сел.) _____ “___” вересня 20__ року

Огляд почато о “___” год “___” хв

Огляд закінчено о “___” год “___” хв

Слідчий СВ Київського ВП ГУНП в Харківській області капітан міліції Р. за участю спеціаліста – наукового співробітника НДІСЕ С.

у присутності понять:

Ш. (03.03.1970 р. н., який мешкає за адресою; м. Харків, вул. Сумська, 5, кв. 3),

М. (15.05.1973 р. н., який мешкає за адресою: м. Харків, вул. Римарська, 5/1, кв. 34)

у приміщенні СВ Київського ВП ГУНП в Харківській області з додержанням вимог ст. 223, 237 КПК України провів огляд документа – накладна на відпуск товарно-матеріальних цінностей № 102 від _____ 20__ р. Харківського цегельного заводу № 15, вилученої під час особистого обшуку у К. у приміщенні прохідної Харківського цегельного заводу № 15, про що відповідно до ст. 103–107 КПК України складено цей протокол.

Слідчий, керуючись ч. 7 ст. 223 та ч. 4 ст. 237 КПК України, роз’яснив понятим відповідно до ст. 66, а спеціалісту відповідно до ст. 71,72 КПК України їх права й обов’язки.

Огляд розпочато о 10 год, закінчено об 11 год; проведено при денному освітленні.

Оглядом встановлено: документ являє собою друкарський бланк накладної на відпуск товарно-матеріальних цінностей № 102, виданої _____ 201__ р. на ім’я К. – експедитора Харківського ремонтного заводу. Документ виконано на папері сірого кольору середньої товщини, його довжина – 12 см, ширина – 9 см. Край документа має сліди відриву (вказати інші виявлені сліди пошкодження документа).

У рядку «кількість відпущених товарів» при огляді за допомогою лупи і при нерівномірному освітленні у цифрі 3 (загальна 300) виявлено пошкодження волокон (порушення верхнього прошарку паперу, зменшення товщини паперу, пошкодження ліновки або захисної сітки, розпливання барвника в штрихах нового тексту – зазначити виявлені).

Під час огляду документа проведено фотозйомку цифровою дзеркальною фотокамерою “Nikon D800” (6028379), об’єктив “Nikon ED AF-S Nikkor 28-300 mm 1:3.5-5.6 G”, картка пам’яті “SanDisk Ultra II 4.0 gb” (BH0712904895B) в автоматичному режимі експонування при природному освітленні.

За допомогою ноутбука “Toshiba” model name Satellite A500-137 (Part № PSAM3E-01800HRU serial № 79553247K) фотознімки записано на диск “TDK” CD-R 700 MB 80 MIN” 49 (HLD624KK06093908A01), який додано до протоколу огляду документа.

Заяв від понятих стосовно огляду не надійшло.

Протокол прочитано. Записано правильно.

Поняті	(підписи)	(розшифровка підписів)
Спеціаліст	(підпис)	(розшифровка підпису)
Слідчий	(підпис)	(розшифровка підпису)

(зразок)

ФОТОТАБЛИЦЯ

до протоколу огляду документа від _____ 20__ р.

Фото 1. Загальний вигляд накладної на відпуск товарно-матеріальних цінностей № 102 від _____ 20__ р. зі слідами пошкоджень (розмір фотознімка 9 x 12 см).

Фото 2. Детальний знімок слідів пошкоджень на накладній на відпуск товарно-матеріальних цінностей № 102 від _____ 20__ р. (розмір фотознімка 6 x 12 см).

Слідчий	(підпис)	(розшифровка підпису)
---------	----------	-----------------------

Список додаткової літератури

Воробей О. В., Мельников І. М., Волошин О. Г. Техніко-криміналістичне дослідження документів: навч.-метод. посібник. Київ: Центр учб. л-ри, 2008. 304 с.

Ієрусалимов І. О. Забезпечення використання науково-технічних досягнень у слідчій діяльності: навч. посібник. Київ: Наук. світ, 2000. 67 с.

Іщенко А. В., Будзієвський М. Ю., Красюк І. П. Поняття й система методів техніко-криміналістичного дослідження документів: навч. посібник. Київ: ТОВ «Еліт Прінт», 2011. 97с.

Практичне заняття 10

Тема 9. Криміналістичне дослідження письма

П л а н

1. Поняття «криміналістичне дослідження письма».
2. Сутність письмової мови й почерку, їх ідентифікаційні ознаки.
3. Судово-почеркознавча експертиза та її завдання.
4. Підготовка матеріалів для судово-почеркознавчої експертизи:
 - а) вільні й експериментальні зразки:
 - б) особливості відбору зразків при експертизі зміненого почерку, підписів, цифрового письма в разі смерті виконавця.
5. Лінгвістична експертиза писемного мовлення, її види. Можливості судово-авторознавчої експертизи, вимоги до матеріалів дослідження.
6. Завдання семантико-текстуальної експертизи писемного мовлення.

Н а о ч н е п р и л а д д я: висновки судово-почеркознавчої, судово-авторознавчої експертиз, лінгвістичної експертизи писемного мовлення.

Загальні настанови: під час заняття проведіть аналіз постанов про призначення експертизи, які Ви склали при підготовці до заняття.

У позааудиторний час підготуйте до цього заняття фрагмент постанови про призначення судової експертизи згідно з однією з наведених фабул і рекомендаціями викладача.

Фабули

1. У кримінальному провадженні щодо розкрадання грошових коштів (ст. 191 КК України) у будівельній компанії «Еліт-буд» встановлено, що незаконне отримання грошей одним із прорабів компанії К. здійснювалося в умовах безконтрольності з боку її керівництва і головного бухгалтера. Так, К. оформлював на роботу тимчасово, строком до двох місяців, працівників будівельних спеціальностей – П., С., Б., закривав на їх прізвища наряди на нібито виконанні роботи, а в кінці місяця отримував за них заробітну платню, розписуючись у платіжних відомостях.

Допитані П., С. і Б. показали, що ніколи не працювали в будівельній компанії «Еліт-буд».

Під час досудового розслідування виникла необхідність встановити виконавця підписів у платіжних відомостях напроти прізвищ П., С., Б., а також автора і виконавця заяв про прийняття на роботу і звільнення з роботи вищевказаних осіб.

2. У квартирі № 12 житлового будинку 12 квітня 20__ р. був виявлений труп директора фінансової компанії, яка спеціалізувалася на переказі грошових коштів за кордон, гр. Н. із вогнепальним пораненням у голову. При огляді місця події поряд із трупом знайшли мисливську рушницю ІЖ-56, а на столі записку наступного змісту «Я йду із життя, тому що воно мені набридло». Ретельно оглядаючи обстановку місця події, слідчий звернув увагу на наступні обставини: біля рани відсутні сліди пострілу з близької відстані; на рушниці відсутні будь-які відбитки пальців; на столі знаходився посуд для двох осіб із залишками їжі.

Беручи до уваги вказані обставини, слідчий висловив думку

щодо ймовірного інсценування самогубства і вирішив перевірити, чи є загиблий автором і виконавцем тексту у виявленій записці.

3. З Охтирського паливного складу громадянам відпускали вугілля тільки за довідками встановленого зразка за наявності на них відповідної резолюції («Л. Відпустити вугілля відповідно до норми»), дати і підпису завідуючого плановою комісією П.

Скориставшись вільним доступом до бланків довідок, працівники паливного складу викрали 51 такий бланк із завчасно поставленими відбитками печатки і продали водію автомобіля Б. по 100 грн. за кожен. За цими бланками Б. отримав вугілля і продав його, привласнивши отримані грошові кошти.

У ході розслідування підозра щодо виконання текстів і резолюцій, дат і підписів від імені завідуючого плановою комісією П. впала на громадянина М., а щодо записів прізвищ, імен і по батькові, адрес вигаданих одержувачів вугілля – на водія Б.

4. До поліції звернулася жінка-підприємець (грузинка за національністю) і пред'явила дві записки, виконані грузинською мовою, пояснивши, що в них містяться погрози вбивством всієї її родині й знищення всього майна.

Список додаткової літератури

Клименко Н. І. Судова експертологія: курс лекцій. Київ: Ін Юре, 2007. 528 с.

Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментар: навч.-довід. посібник / за ред. Ю. М. Грошевого, В. О. Коновалової, В. Ю. Шепітька, М. Л. Цимбала. Харків: Одиссей, 2004. 448 с.

Експертизи у судочинстві України: наук.-практ. посібник / за ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 504 с.

Основи судової експертизи: навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / за ред. Л. М. Головченка, А. І Лозового, Е. Б. Сімакової-Єфремян та ін. Харків, 2016. 928 с.

Воробей О. В., Меленевська З. С. Криміналістичне дослідження підписів: посібник. Київ: 2006. 84 с.

Практичне заняття 11

Тема 10. Ідентифікація людини за ознаками зовнішності

П л а н

1. Поняття і значення ідентифікації людини за ознаками зовнішності.
2. Види й форми ототожнення людини за ознаками зовнішності.
3. Системи створення суб'єктивних портретів.
4. Класифікація ознак і система опису прикмет зовнішності людини (словесний портрет).
5. Експертне ототожнення особи за фото- і відеозображенням (портретна експертиза).

Наочне приладдя й обладнання: альбом типізованих елементів зовнішності; система ІКР – ідентифікаційний комплект рисунків; персональний комп'ютер; комп'ютерна база елементів зовнішності; зразки складених за допомогою комп'ютера фотороботів; висновки портретної експертизи.

Загальні настанови: під час заняття уважно ознайомтеся з методами відтворення зовнішності особи. Під керівництвом викладача відпрацюйте навички щодо відтворення зовнішності особи за допомогою ідентифікаційного комплекту рисунків та комп'ютерної системи «RAIPS – портрет». Виконайте завдання по складанню комп'ютерного фоторобота (фоторобот складається на персональному комп'ютері із використання системи «RAIPS – портрет» у комп'ютерному залі кафедри).

Список додаткової літератури

Затенацький Д. В. Ідеальні сліди в криміналістиці (техніко-криміналістичні та тактичні прийоми їх актуалізації): монографія. Харьков: Право, 2010. 160 с.

Котюк І. І. Теоретичні аспекти криміналістичної ідентифікації : монографія. Київ : Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2004. 208 с.

Лук'янчиков Є. Д. Криміналістична ідентифікація об'єктів за ідеальними відображеннями: монографія. Київ: НТУУ «КПІ» Вид «Політехнік», 2016. 204 с.

Шепітько В. Ю., Борисенко І. В., Могильников О. М., Когут С.О. Ідентифікація людини за ознаками зовнішності: наук.-практ. посіб. Харків : Гриф, 2003. 112 с.

Практичне заняття 12

Тема 11. Кримінальна реєстрація

П л а н

1. Поняття «кримінальна реєстрація» і «криміналістичний облік», їх завдання.

2. Види криміналістичного обліку. Міжнародні обліки Інтерполу.

3. Реєстрація злочинців. Дактилоскопічний облік. Дактилоскопічна формула.

4. Реєстрація осіб, які пропали безвісти. Облік невпізнаних трупів.

5. Використання даних кримінальної реєстрації при розслідуванні злочинів.

Загальні настанови: на початку заняття розгляньте й обговоріть питання плану. Для вирішення запропонованих нижче фабул вивчіть правила заповнення дактилоскопічних карток і виведення основної частини дактилоскопічної формули.

Уважно подивіться відеофільм (10 хв), зафіксуйте в пам'яті корисну інформацію. Виконайте завдання за фабулами.

Фабули

1. Виведіть основну частину дактилоскопічної формули за наступними даними:

а) на дактилокартці С. відсутні завиткові візерунки на обох руках;

б) у затриманого П. наявні завиткові візерунки на великому, середньому й безіменному пальцях правої руки, а на лівій руці завиткові візерунки відсутні;

в) на дактилокартці І. всі візерунки на пальцях рук завиткові;

г) у підозрюваного А. завитковими є візерунки на всіх пальцях правої руки й на великому і безіменному лівої;

г) на дактилокартці В. завиткові візерунки на середньому, безіменному пальцях і мізинці правої руки, великому й вказівному лівої.

2. Основна частина дактилоскопічної формули виражена дробами: $15/21$; $1/16$; $32/5$; $24/30$.

Визначте, які пальці мають завиткові візерунки.

3. Дайте відповідь на поставлені питання.

3.1. У лісі знайдено труп чоловіка, з пальців рук якого було знято відбитки. Документи й особисті речі загиблого відсутні.

До яких видів криміналістичних обліків слід звернутися для встановлення особи потерпілого?

3.2. При розслідуванні квартирної крадіжки, за підозрою у вчиненні якої був затриманий В., слідчий отримав оперативну інформацію, що саме В. міг вчинити аналогічний злочин на території сусідньої області.

Яким шляхом це можна перевірити?

3.3. При огляді місця події під час розслідування вбивства Ш. слідчий знайшов гільзу від пістолета «ТТ». Аналогічні три гільзи раніше були знайдені на місці розбійного нападу на пункт обміну валюти.

Як можна використати можливості криміналістичних обліків та які саме?

3.4. На місці кримінального правопорушення було затримано невідомого, який назвався Д. Документи, що могли б посвідчити особу, відсутні, постійного місця проживання немає. Із метою встановлення особи затриманого була проведена перевірка за одним із видів обліку і з'ясовано, що людину з такими даними в місті не зареєстровано.

Як можна встановити особу підозрюваного? Куди необхідно направити вимогу для перевірки на наявність або відсутність судимості?

3.5. Під час допиту свідків при розслідуванні дорожньо-транспортної події слідчий отримав інформацію щодо номера і марки автомобіля, яким було вчинено наїзд на пішохода.

До якого підрозділу необхідно звернутися за обліковою інформацією щодо автотранспорту та його власників? Який вид обліку і порядок отримання інформації?

Лабораторна робота 6

Наочне приладдя: бланки дактилоскопічної картки; друкарська фарба; валик; скло.

Завдання

- 1. Здійсніть дактилоскопіювання.*
- 2. Заповніть дактилоскопічну картку.*
- 3. Самостійно виведіть основну частину дактилоскопічної формули.*

Виконану лабораторну роботу наприкінці заняття надайте викладачеві для перевірки.

Список додаткової літератури

Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України: затв. наказом МЮ України

від 10.09.2009 р. № 390. Дата оновлення: 10.09.2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09>.

Інструкція про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально виконавчої системи України : затв. наказом МВС України та ДДУПВП від 23.08.2002 р. № 823/188. Дата оновлення: 23.08.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-02>.

Інструкція про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України: затв. наказом МВС України від 11.09.2001 р. № 785 Дата оновлення: 26.08.2011 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1066-01>

Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів: затв. наказом МВС України, Генпрокуратури України, СБ України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 09.01.1997 р. № 3/1/2/5/2/2. Дата оновлення: 09.01.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0054-97>

Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 3 листопада 2015 р. № 1343 Дата оновлення: 29.01.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ z1390-15>.

Бірюков В. В. Теоретичні основи інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2009. 664 с.

Одерій О. В., Щербаковський М. Г., Чернець М. Г. Інформаційно-довідкове забезпечення розкриття і розслідування злочинів (обліки). Донецьк : Юрид. ін-т МВС України, 2001. 19 с.

Системна інформатизація правоохоронної діяльності / за ред. Дурдинця, М. Швеця. Київ : НДЦПІ АПРН України, 2007. 382 с.

РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА

Практичне заняття 13

Тема 12. Організація і планування розслідування

П л а н

1. Сутність і завдання організації розслідування злочинів.
2. Організація діяльності слідчого, її елементи. Автоматизоване робоче місце слідчого.
3. Поняття і принципи планування розслідування.
4. Техніка планування. Форми планів розслідування. Особливості планування по складних, багатоепізодних провадженнях.
5. Поняття й види криміналістичних версій.
6. Побудова й перевірка слідчих версій.

Завдання: складіть план розслідування за нижченаведеними фабулами

Ф а б у л и

1. До чергової частини Київського відділу поліції ГУНП у Харківській області надійшло повідомлення про те, що в одному з номерів готелю «Чічков» прибиральницею виявлено труп чоловіка. На місце події виїхала чергова слідчо-оперативна група й судово-медичний експерт. Під час проведення огляду місця події було встановлено наступне: на готельному ліжку обличчям уверх виявлено труп чоловіка середнього росту і статури, віком (на вигляд) близько 45 років, одягнений в чорні брюки й білу сорочку, взутий в чорні туфлі. На голові, а саме в області правої скроні, – вогнепальне поранення зі слідами пострілу в притул. У руці потерпілого затиснутий пістолет, який прилягає до скроні. Обстановка в готельному номері не порушена.

2. До Немишлянського відділу поліції ГУНП у Харківській області надійшла заява від Г. про угон його автомобіля марки «Honda». До заяви додавалися необхідні документи, одним з яких був страховий поліс на автомобіль на випадок його угому. Слідчі (розшукові) й негласні слідчі (розшукові) дії щодо встановлення місцезнаходження автомобіля позитивних результатів не дали.

3. На автостоянці спортивного комплексу «Tetra», який знаходиться за адресою вул. Сумська, 85, 07 липня 20__ р. стався вибух автомобіля «Audi». На момент вибуху в автомобілі знаходилися дві особи, які від отриманих поранень померли на місці. За даним фактом відкрито кримінальне провадження, під час якого встановлено: автомобіль зареєстрований на Д., який є директором будівельної компанії «Дім», загиблими особами є особистий водій Д. та його дружина.

4. У Новобаварський відділ поліції ГУНП в Харківській області надійшла заява від М. про викрадення в неї грошової суми у розмірі 3500 грн і ланцюжка з діамантовою підвіскою. М. зазначила, що викрадене знаходилося у квартирі, де вона тимчасово мешкає за домовленістю з А. про оренду житла. За даним фактом відкрито кримінальне провадження. Під час проведення огляду місця події встановлено, що входні двері в квартиру, з якої зникли гроші та ланцюжок, будь-яких слідів злочину не мають.

Список додаткової літератури

Коновалова В. Е. Версия: концепция и функции в судопроизводстве: монограф. Харьков : Изд. ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2007. 192 с.

Олішевський О. В. Організація розслідування злочинів в органах внутрішніх справ (криміналістичний аспект): монографія. Харків: Кримінологічна асоціація України; ФОП Ніконова, 2011. 200 с.

Організація роботи підрозділів досудового розслідування: навч. посібник / А. Г. Гаркуша, О. Ф. Кобзар, Ю. А. Кричун, Н. П. Черняк та ін. Дніпро : Ліра ЛТД, 2017. 108 с.

Організація розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / А. Ф. Волобуєв та ін. Харків : ХНУВС, 2011. 567 с.

Письменний Д. П. Розслідування злочинів слідчою та слідчо-оперативною групою: правові й організаційні засади: монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т. внутр. справ, 2006. 204 с.

Сущенко В. М. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням: поняття, зміст, планування та організація: монографія. Харків: Право, 2018. 224 с.

Шевчук В. М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації: монографія. Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2013. 440 с.

Практичне заняття 14

Тема 13. Огляд місця події

П л а н

1. Поняття, принципи й види огляду.
2. Підготовка до огляду місця події.
3. Стадії та методи дослідження обстановки місця події.
4. Слідчі ситуації та системи тактичних прийомів огляду місця події.
5. Способи фіксації результатів огляду місця події.

Загальні настанови: уважно подивіться відеофільм «Огляд місця події» (10 хв) і візьміть участь у його обговоренні.

Лабораторна робота 7

Під час виконання під керівництвом викладача лабораторної роботи на криміналістичному полігоні, де заздалегідь інсценоване місце події, відпрацюйте навички з обрання правильної тактики проведення огляду місця події і способів фіксації перебігу й результатів огляду.

Наочне приладдя й обладнання: універсальна слідча валіза; науково-технічні засоби для здійснення фотографування місця події, його окремих вузлів, слідів і предметів.

Завдання

1. Проведіть огляд місця події.
2. Складіть протокол огляду місця події.
3. Сфотографуйте місце події, його окремі вузли, сліди й предмети з використанням необхідних науково-технічних засобів виявлення і фіксації слідів.
4. Складіть план або схему місця події.
5. Виготовте фототаблицю (у позааудиторний час).

(зразок)

ПРОТОКОЛ огляду місця події

Місто (сел.) _____ “___” березня 20__ року
Огляд почато о “___” год. “___” хв.
Огляд закінчено о “___” год. “___” хв.

Слідчий слідчого відділу поліції Київського ВП ГУНП у Харківській області капітан міліції З. одержав о 10 год. 30 хв повідомлення від чергового Київського ВП ГУНП в Харківській області лейтенанта В. про вчинення розбійного нападу, прибув до банку «Сатурн», який розташований за адресою вул. Пушкінська, 88.

У присутності понятих:

1. _____
(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)
2. _____
(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)

за участю спеціаліста-криміналіста НДЕКЦ П., на підставі ст. 223, 237, 238 КПК України здійснив огляд місця події (об'єкт огляду: приміщення, відкрита місцевість, адреса) і про хід та результати огляду відповідно до ст. 103–107 КПК України склав цей протокол.

Перед початком огляду понятим (прізвища, ініціали) відповідно до ст. 66 КПК України роз'яснено їх права й обов'язки.

Поняті: 1. (прізвище, ініціали) (підпис);
2. (прізвище, ініціали) (підпис).

Спеціалісту (прізвище, ініціали) відповідно до ст. 71, 72 КПК України роз'яснено його права й обов'язки.

Спеціаліст (прізвище, ініціали) (підпис).

Особам, які беруть участь у проведенні огляду, також роз'яснено вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їх обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії, а також про застосування технічних засобів фіксації, умови й порядок їх використання.

Огляд проведено в умовах (похмурої, дощової, ясної, сонячної погоди при природному або штучному освітленні).

Оглядом встановлено:

- 1) загальна характеристика місця події, його місцезнаходження, межі й оточення;
- 2) опис входів (шляхів або дверей), які ведуть до місця події;
- 3) послідовний опис окремих об'єктів (предметів, слідів) із зазначенням місця їх розташування, властивостей, ознак, змісту;
- 4) способи виявлення, фіксації та вилучення предметів і слідів;
- 5) вказівка про здійснення фотозйомки в ході огляду місця події (зазначити про: об'єкти фотозйомки; види й методи зйомки; характеристику технічного засобу; носій інформації та приладдя до нього; перенесення фотознімків із картки пам'яті фотокамери на диск CD-R).

З місця події вилучено (перелік та опис вилучених об'єктів, спосіб пакування, відмітка про місце їх направлення й зберігання).

До протоколу додаються план або схема, фототаблиця, диск з фотознімками.

Протокол прочитано, записано вірно, зауважень від учасників огляду не надійшло.

Поняті: 1. (підпис) (прізвище, ініціали)
2. (підпис) (прізвище, ініціали)

Спеціаліст-криміналіст

(підпис) (прізвище, ініціали)

Слідчий слідчого відділу
поліції Київського ВП ГУНП
в Харківській області
капітан поліції

(підпис) (прізвище, ініціали)

Список додаткової літератури

Алексейчук В. І. Огляд місця події: тактика та психологія: монографія. Харків: «Апостіль», 2011. 232 с.

Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Скільська Л. Д. Документування результатів слідчої дії: методи фіксації доказової інформації: монографія. Київ: ННПСК КНУВС, 2009. 96 с.

Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів: наук.-практ. посібник / за ред. Н. І. Клименко. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 216 с.

Шевчук В. М. Криміналістика: традиції, новації, перспективи : добірка наук. пр. ; упоряд.: Н. А. Чмутова. Харків : Право, 2020. 1280 с.

Шевчук В. М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації: монографія. Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2013. 440 с.

Шепітько В. Ю. Довідник слідчого. Київ: Ін Юре, 2008. 208 с.

Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія. Харків: Харків юрид., 2007. 432 с.

Практичне заняття 15

Тема 14. Тактика допиту

П л а н

1. Поняття, предмет і види допиту.
2. Етапи підготовки до допиту. План допиту.

3. Види тактичних прийомів. Зміст систем тактичних прийомів у типових ситуаціях допиту.

4. Тактика допиту різних учасників кримінального провадження (свідка, заявника, потерпілого, підозрюваного, експерта та ін.).

5. Особливості проведення допиту малолітніх і неповнолітніх осіб. Тактика допиту за участю захисника допитуваного.

6. Тактичні й психологічні особливості одночасного допиту декількох осіб.

7. Процесуальні й тактичні особливості судового допиту. Перехресний допит.

8. Проведення допиту в режимі відеоконференції під час досудового розслідування й судового розгляду.

9. Фіксація допиту. Застосування звуко- та відеозапису.

Загальні настанови: вирішіть запропоновані фабули й надайте відповіді на поставлені запитання.

Фабули

1. При розслідуванні квартирної крадіжки був допитаний К. як підозрюваний. Він повідомив, що нічого не знає про злочин, бо вже місяць перебуває поза містом, у своїй тітки.

Які тактичні прийоми доцільно використовувати у процесі допиту підозрюваного?

2. Групою юнаків Л. було звалтовано за таких обставин: біля кінотеатру «Київ» до Л. підійшли незнайомі хлопці, які попросили, щоб вона покликала їх знайому із сусіднього будинку. Л. погодилася їм допомогти. Біля під'їзду юнаки схопили Л. за руки, завели до під'їзду, а потім на горище будинку, де і звалтували. На допиті потерпіла повідомила, що вона нічого не пам'ятає.

Які тактичні прийоми необхідно застосувати слідчому при допиті Л. ?

3. При допиті свідка В. були з'ясовані деякі обставини вчиненого кримінального правопорушення. Свідок детально описав саму подію й зовнішність злочинця. Також свідок В. повідомив про

те, що чув, як один із злочинців звертався до іншого за прізвищем, яке здалося йому знайомим, але згадати його В. не може.

Які психологічні закономірності необхідно враховувати, коли допитувана особа забуває окремі факти або обставини?

Які тактичні прийоми можуть бути ефективними в даній ситуації?

Примітка. На занятті візьміть участь в обговоренні планів допиту, які Ви склали. Виявіть активність у діловій грі «Моделювання тактики допиту в конфліктній чи безконфліктній ситуації» або «Проведення допиту в режимі відеоконференції» (здійснюється навчальний допит), що проводиться під керівництвом викладача. Виконайте одну із запланованих ролей слідчого чи іншого учасника допиту за фабулою.

Лабораторна робота 8

Завдання: у позааудиторний час складіть план допиту, дослідивши одну з наведених фабул.

Фабули

1. Приблизно о 19 год. 10 хв 03 січня 20_ року з квартири № 19 по вул. Роганська, 117, м. Харків надійшов виклик до чергової частини Індустріального відділу поліції ГУ Національної поліції в Харківській області. У квартирі було виявлено громадянку С., віком 68 років, у неприємному стані і громадянина М., 45 років, зі слідами трьох проникаючих пошкоджень в області грудної клітини. У коридорі було виявлено два закривавлені ножі і численні сліди крові.

Фельдшер відділення швидкої та невідкладної медичної допомоги, яка приїхала за викликом раніше, надала первинну медичну допомогу М., після чого його було госпіталізовано. Як розповів М., між ним і братом К. виникла сварка на ґрунті сформованих неприязних стосунків, а саме коли М. зробив зауваження К., останній поранив його двома ножами. Водій бригади

швидкої медичної допомоги повідомив слідчому, що їх зустрів К., який їх викликав, і провів до приміщення, попросив терміново допомогти брату, потім сказав, що йому потрібно йти шукати свою дружину Л., яка погрожувала накласти на себе руки й пішла в невідомому напрямку.

Після отримання медичної допомоги мати С. пояснила, що знепритомніла через надмірне хвилювання. Вона розповіла, що у квартирі, крім С., мешкають старший син М. і молодший син К. зі своєю дружиною Л. Також вона повідомила. Що М. не працює у зв'язку з хворобою, К. працює в нічну зміну охоронцем на складі, а в денний час вантажником у супермаркеті «Рост». Брати весь час сваряться, останні 5–6 років конфлікт виникав через відсутність постійної роботи М. і брак коштів. У день, коли сталася дана подія, вони вживали спиртні напої.

Через три години К. прийшов до чергової частини самостійно, був пригнічений, постійно мовчав, лише повідомив, що дружина знаходиться у Міській поліклініці № 18. Як пояснила Л. слідчому, вона тимчасово безробітна, займається хатнім господарством, а до поліклініки звернулася у зв'язку з поганим самопочуттям. Відносини між Л. і К. дуже напружені, бо останній один серед них працевлаштований та матеріально забезпечує всю сім'ю. Хвороба М. пов'язана з систематичним вживанням наркотичних засобів. Він є улюбленцем матері С., вона весь час виділяла для М. все найкраще. Сварка виникла спочатку через мобільний телефон Л., в якому К. знайшов численні повідомлення від М. Далі Л. пояснила, що біля 18:00 в її чоловіка знову виник конфлікт із братом. На той момент М. був у ванній кімнаті і звідти робив йому зауваження й погрожував, тому К. взяв на кухні, де він сидів, два столові ножі і хотів налякати брата у відповідь на погрози. Коли М. вийшов з ванної кімнати, знову виникла сварка, і М. вдарив К. по обличчю й розповів, що Л. вагітна від нього і хоче бути з ним. К. був вражений і, коли Л. підтвердила, що батьком майбутньої дитини є його старший брат, він тричі вдарив М. ножами.

Після госпіталізації М. було прооперовано, протягом доби він помер через значну втрату крові. Після проведення огляду тіла й отримання пояснень хірургів стало відомо, що смерть настала у

результаті нанесення трьох ударів в область грудної клітини й повороту кожного ножа всередині тіла навколо своєї осі на 15 градусів за годинниковою стрілкою з метою збільшення розміру проникаючих пошкоджень. Слідчий вирішив допитати К.

2. У Центральному парку відпочинку м. Харків 02.02.20__ р. знайдено обгорілий труп жінки похилого віку. На місці події документів, що посвідчують особу потерпілої, не виявлено. Під час огляду місця події біля трупа було знайдено:

- 1) зв'язку ключів від квартири;
- 2) молоток зі слідами речовини бурого кольору на рукоятці;
- 3) пластикову канистру із залишками бензину й поліетиленову кришку, на краях якої виявлено ворсу, походження якої невідоме.

Від вул. Новгородської у напрямку до місця події на снігу виявлено дві доріжки слідів, серед них: два чітких, один з яких утворений взуттям для правої ноги, інший – взуттям для лівої ноги. Слід, утворений взуттям для правої ноги, має відбиток підметки, проміжної частини і підбора, схожий на слід, залишений взуттям особи жіночої статі. Слід, утворений взуттям для лівої ноги, має відбиток лише підметки і проміжної частини, відбиток підбору відсутній. Даний відбиток схожий на такий, що залишений особою чоловічої статі.

Із метою встановлення особи потерпілої та очевидців злочину були проведені оперативно-розшукові заходи, зокрема, поквартирний обхід будинків, які знаходяться поблизу місця події, а також опитано їх мешканців. За характерними ознаками ключів, знайдених на місці події, встановлено, що потерпіла В. 28.03.1945 р. н. мешкала за адресою вул. Липова 7, кв. 25.

Зі слів сусідів і чергової під'їзду, у день убивства В. відвідував її онук М. О 16 год. бабуся і онук виходили разом із під'їзду. Близька подруга потерпілої К. під час допиту заявила, що В. висловлювала намір позбавити онука спадщини за те, що він зловживає спиртними напоями і програє гроші в букмекерських конторах.

Під час затримання в М. було вилучено чоловічі шкіряні рукавички з характерним запахом бензину, а також взуття, розмір і

підозва якого були схожі на слід, утворений взуттям лівої ноги, виявлений на місці події.

У той же час М. заявив, що він нічого не знає про вбивство і цей день провів у букмекерській конторі «Паріматч», яка знаходиться за адресою: м. Харків, вул. Ярослава Мудрого, 30А. Допитана адміністратор букмекерської контори «Паріматч» підтвердила, що М. дійсно був у цей день у салоні з 18 до 22 год.

Висновком трасологічної експертизи встановлено, що взуття, вилучене у М., має одну групову належність зі слідами, виявленими на місці події. За висновком судово-медичної експертизи смерть В. наступила між 16–17 год.

3. У лісовому масиві поблизу с. Попівка 20.05.20__ р. виявлено частини трупу жінки, особа якої була встановлена за результатами проведення відповідних оперативно-розшукових заходів. Чоловік потерпілої Б. заявив, що вбивство його жінки могла вчинити його коханка О., яка давно намагалася зруйнувати його родину. З його слів, О. проявляла себе як досить егоїстична і психопатична жінка, яка готова будь-якими засобами досягти своєї мети.

Сусіди потерпілої розповіли про те, що її чоловік вже декілька місяців не проживав разом із родиною, але додому інколи приходив. Мати потерпілої Н. на допиті заявила, що її зять завжди погано ставився до доньки, а їх стосунки давно були поганими.

Висновком судово-медичної експертизи встановлено, що розчленування трупа було посмертним, здійснювалося за допомогою ріжучого предмета, можливо, садовим ножем.

Список додаткової літератури

Баранчук В. В. Тактика встановлення психологічного контакту при допиті: монографія. Харків: Апостіль, 2019. 196 с.

Демидова Є. Є. Тактика допиту обізнаних осіб: монографія. Харків: Апостіль, 2013. 232 с.

Домашенко О. М. Тактичні помилки у слідчій діяльності: монографія. Харків: Апостіль, 2019. 168 с.

Затенацький Д. В. Ідеальні сліди в криміналістиці (техніко-криміналістичні та тактичні прийоми їх актуалізації): монографія. Харків : Право, 2010. 160 с.

Зейкан Я. П. Прямий і перехресний допит у суді: навч.-практ. посібник. Київ: Алерта, 2017. 368 с.

Колесникова І. А. Тактика виявлення та нейтралізації добросовісних помилок у показаннях свідків: монографія. Харків : Апостіль, 2014. 184 с.

Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология: учеб. пособие. Харьков: ФЛ Вапнярчук Н. Н., 2006. 176 с.

Перехресний допит у суді: навч.-практ. посібник / О. С. Александров, С. П. Гришін, Я. П. Зейкан. Київ: Алерта, 2015. 526 с.

Фунікова О. В. Теоретичні основи класифікації запитань у криміналістиці: монографія. Харків: Право, 2008. 144 с.

Шевчук В. М. Криміналістика: традиції, новації, перспективи : добірка наук. пр. ; упоряд.: Н. А. Чмутова. Харків : Право, 2020. 1280 с.

Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія. Харків: Харків юрид., 2007. 432 с.

Практичне заняття 16

Тема 15. Обшук

П л а н

1. Поняття і завдання обшуку. Місце обшуку в системі слідчих (розшукових) дій.

2. Підстави для проведення обшуку в контексті конституційних і міжнародно-правових гарантій недоторканості особи та її житла.

3. Підготовка до проведення обшуку. Особливості застосування спеціальних знань.

4. Системи тактичних прийомів обшуку.

5. Тактичні особливості проведення різних видів обшуку.
6. Фіксація результатів обшуку.

У процесі заняття студенти вирішують ситуаційні завдання з метою отримання практичних навичок пошуку різних видів об'єктів і складання відповідних процесуальних документів.

Завдання: вирішіть запропоновані фабули і дайте відповіді на запитання.

Фабули

1. Слідчий слідчого відділу Слобідського відділу поліції ГУНП Харківській області о 23 год. 30 хв прийняв рішення провести обшук за місцем проживання гр. П., 1975 р. н., який був затриманий у місті й мав при собі чотири набой для вогнепальної зброї.

Було встановлено, що гр. П. мешкає в кімнаті гуртожитку заводу ім. Малишева разом із громадянином К., 1968 р. н. Обшук кімнати проведено з 3 до 4 години ранку.

1. Чи є в даному випадку правові підстави для проведення обшуку?

2. Хто повинен входити до складу слідчо-оперативної групи для проведення обшуку?

3. Чи може бути проведений обшук за відсутності одного із мешканців кімнати?

2. У процесі розслідування кримінального провадження у слідчого виникла необхідність вилучити документи фінансово-господарської діяльності ТОВ «Опал», які знаходилися в сейфі фінансового директора даного підприємства. Встановлено, що ТОВ «Опал» має власну службу безпеки, до складу якої входять колишні працівники правоохоронних органів. На вході до офісу цілодобово здійснюється відеоспостереження й чергують два охоронці.

1. Яку слідчу (розшукову) дію доречно провести в даному випадку з метою вилучення документів?

2. Визначте тактичні особливості ситуації розслідування.

3. Перед проведенням обшуку у помешканні слідчий оголосив підозрюваному ухвалу про проведення обшуку з метою вилучення вогнепальної зброї. Після ознайомлення з ухвалою підозрюваний добровільно видав слідчому пістолет ТТ і став вимагати не проводити подальший обшук, мотивуючи свою вимогу добровільною видачею зброї.

1. Чи є вимога підозрюваного обґрунтованою?
2. Яку позицію має зайняти слідчий?

Список додаткової літератури

Кікінчук В.В., Бугайчук К.Л., Малярова В.О., Матюшкова Т.П. Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій: науково-методичні рекомендації. Харків : ХНУВС, 2018. 101 с.

Чаплинський К.О. Тактика проведення окремих слідчих дій: монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетровський ун-т внутр. справ, 2006. 308 с.

Шевчук В. М. Криміналістика: традиції, новації, перспективи : добірка наук. пр. ; упоряд.: Н. А. Чмутова. Харків : Право, 2020. 1280 с.

Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія. Харків: Харків юридичний, 2007. 432 с.

Практичне заняття 17

Тема 16. Пред'явлення для впізнання

П л а н

1. Поняття, види і завдання пред'явлення для впізнання.
2. Відмінності пред'явлення для впізнання від інших слідчих (розшукових) дій.
3. Тактичні і психологічні особливості попереднього допиту особи, яка впізнає.

4. Підготовка до пред'явлення для впізнання.

5. Тактичні особливості пред'явлення для впізнання:

а) живих осіб;

б) трупів і частин розчленованого трупа;

в) предметів і тварин.

6. Організація й проведення пред'явлення для впізнання: за фотографічними знімками, за матеріалами відеозапису, поза візуальним й аудіоспостереженням, за голосом, у режимі відеоконференції.

7. Фіксація процесу і результатів пред'явлення для впізнання. Оцінка результатів упізнання.

Ділова гра «Пред'явлення для впізнання»:

Студенти шляхом жеребкування отримують індивідуальні завдання щодо проведення в позааудиторний час пред'явлення для впізнання: 1) живих осіб; 2) предметів; 3) живих осіб за фотознімками; 4) живих осіб за матеріалами відеозапису; 5) поза візуальним й аудіоспостереженням; 6) за голосом; 7) у режимі відеоконференції. Проведення отриманого виду пред'явлення для впізнання фіксується студентами шляхом відеозапису з його подальшим переглядом іншими студентами групи (в аудиторії, або в інтернет-доступі) й обговоренням.

На основі аналізу запропонованих нижче варіантів протоколів пред'явлення для впізнання різних об'єктів звернути увагу на такі моменти:

- повнота і точність виявлених у ході впізнання обставин, за яких особа, яка впізнає, спостерігала відповідний об'єкт; ознаки й особливості, за якими провадилося впізнання;

- наявність порушень процесуального або тактичного характеру при проведенні впізнання;

- правильність використання науково-технічних засобів;

- інші критичні зауваження.

В а р і а н т 1

ПРОТОКОЛ пред'явлення для впізнання

м. Харків

22 квітня 20__ р.

Слідчий СВ Індустріального ВП ГУНП в Харківській області М. у морзі ХОБСМЕ при денному освітленні, у присутності понятих Р. (22 червня 1980 року народження, який мешкає за адресою: м. Харків, вул. Тарасівська, 22, кв. 33) і К. (9 серпня 1970 року народження, який мешкає в м. Харків, пр. Гагаріна, 5, кв. 74) згідно зі ст. 223, 229, 230, 231 КП України пред'явив для впізнання Г. частини розчленованого жіночого трупа: дві руки, знайдені 20 березня 20__ р. на смітнику, розташованому біля заводу ім. Малишева, і праву ногу, виявлену 23 березня 20__ р. у ящику для сміття по пров. Забайкальському.

Частини трупа без одягу знаходяться на секційному столі. Біля частин трупа на сусідньому столі розкладено залишки речей: шматки жіночих колготок, светра, жіночий годинник та імпортна кросівка червоного кольору, надягнута на стопу правої ноги.

На запитання слідчого про те, чи належать пред'явлені частини трупа її дочці, свідок Г., уважно оглянувши частини розчленованого трупа жінки, заявила: «Пред'явлені мені руки жінки за загальним виглядом нагадують мені руки моєї зниклої дочки Г. Праву руку я також впізнаю за шрамом, який формою схожий на зірочку й розташований на зовнішній частині плеча вище ліктьового суглоба. Ліву руку я впізнаю за лінійним шрамом на зовнішній частині першої фаланги мізинця. З огляду на це вважаю, що пред'явлені мені частини трупа є частинами трупа моєї доньки». На запитання про те, хто, крім неї, може встановити особу невпізаного трупа, свідок відповіла, що в доньки є співмешканець, який зараз проживає за адресою: м. Харків, вул. Єлізарова, 45.

Крім того, на запитання слідчого, чи не впізнає вона пред'явлених їй речей (залишки одягу і жіночий годинник), Г., уважно оглянувши їх,

вказала на шматок светра і годинник і заявила: «Саме цей годинник і такий светр були на дочці в день її виходу з дому».

Пред'явлення для впізнання фіксувалося на відеокамеру фірми «SONY».

Впізнання розпочато о 15 год. 20 хв, закінчено о 15 год. 55 хв.

Від понятих і учасників впізнання заяв і доповнень не надійшло.

Усе записано правильно.

Особа, яка впізнавала	(підпис)	(розшифровка підпису)
Поняті	(підписи)	(розшифровка підписів)
Слідчий	(підпис)	(розшифровка підпису)

В а р і а н т 2

ПРОТОКОЛ

пред'явлення для впізнання

м. Харків

20 лютого 20_ р.

Слідчий СВ Слобідського ВП ГУНП у Харківській області Б. у приміщенні зазначеного райвідділу з додержанням вимог ст. 223, 229, 231 КПК України в присутності понятих К. (20 лютого 1982 року народження, яка мешкає за адресою: м. Харків, вул. Краснодарська, 2, кв. 3) і Ш. (5 травня 1968 року народження, який мешкає за адресою: м. Харків, вул. Краснодарська, 5, кв. 75) із метою встановлення належності речей, вилучених у громадянина Б., пред'явив для впізнання потерпілому О. такі речі:

- 1) чоловічий годинник «Командирські» № 7321790-ВР із браслетом з металу білого кольору (кількість – 1 шт.);
- 2) шкіряні чоловічі куртки рудого кольору (кількість – 3 шт.);
- 3) дипломати темних кольорів фірми «SONADA» (кількість – 4 шт.);
- 4) стародавні набори фужерів із срібла (кількість – 2 шт.).

На чоловічих куртках було встановлено бірки з номерами «1», «2», «3».

До чотирьох дипломатів чорного кольору слідчий прикріпив бірки з цифрами «1», «2», «3», «4». Серед пред'явлених для впізнання дипломатів першим справа, з биркою «4», був покладений дипломат, вилучений під час обшуку в гр. С.

На запитання слідчого, чи не впізнає він серед пред'явлених викрадені з його автомобіля речі, О. після їх огляду заявив: «У мене був такий самий дипломат фірми «SONADA», який є серед пред'явлених мені дипломатів першим справа, з биркою «4»: саме такої форми, такого ж відтінку чорного кольору, з того ж матеріалу гладкої чорної шкіри і з таким саме устроєм кодового замка, який зламано. Крім того, на ріжку кришки дипломата відсутній трикутний кутик, виготовлений із металу жовтого кольору. Замість нього мій знайомий слюсар М. виготовив трикутний кутик із металу білого кольору».

Потерпілий констатував, що за кольором, фасоном і загальним ступенем зношення впізнає свою шкіряну куртку.

Оглянувши пред'явлений годинник «Командирський», О. зазначив: «За кольором корпусу і формою цифр впізнаю свій годинник. Також хочу додати, що на його зворотньому боці є напис «Дорогому брату на добру пам'ять», власноруч виконаний моїм братом, який працював гравером і загинув у минулому році».

Інші речі О. не впізнав. Упізнані речі були сфотографовані фотоапаратом фірми «KODAK».

Учасникам пред'явлення для впізнання пояснено їх право робити зауваження й доповнення, що заносяться до протоколу, а понятим – обов'язок засвідчити факт, зміст і результати пред'явлення для впізнання. На прохання учасників впізнання слідчий зачитав протокол уголос.

Від понятих і учасників впізнання заяв і доповнень не надійшло.

Усе записано вірно.

Особа, яка впізнавала	(підпис)	(розшифровка підпису)
Поняті	(підписи)	(розшифровка підписів)
Слідчий	(підпис)	(розшифровка підпису)

Під час заняття демонструється відеофільм «Тактика пред'явлення для впізнання» (8 хв) з подальшим його обговоренням.

Список додаткової літератури

Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д., Петряєв С. Ю. Криміналістична ідентифікація об'єктів за ідеальними відображеннями: монографія. Київ: НТУУ «КПІ», 2016. 204 с.

Галаган В. І., Басиста І. В. Процесуальний порядок і тактика пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням того, кого впізнають: монографія. Івано-Франківськ: КНУВС. 2007. 235 с.

Лук'янчиков Є. Д., Моїсєєв О.М. Пред'явлення для впізнання: навч. посібник. Макіївка : Графіті, 1998. 104 с.

Чаплинський К. О. Тактика пред'явлення для впізнання при розслідуванні злочинів проти життя, здоров'я, волі та статевої недоторканості особи: навч.-практ. посібник. Дніпропетровськ: УМВС України в Дніпропетровській області, ДДУВС, 2007. 103 с.

Практичне заняття 18

Тема 17. Слідчий експеримент

П л а н

1. Сутність слідчого експерименту.
2. Мета і види слідчого експерименту.
3. Підготовка до проведення слідчого експерименту.
4. Процесуальні і тактичні правила проведення слідчого експерименту.
5. Особливості перевірки показань на місці.
6. Фіксація результатів слідчого експерименту.

На занятті може демонструватися відеофільм (10 хв.) з подальшим його обговоренням.

Загальні настанови: Відповідно до умов фабули розробити план проведення слідчого експерименту (або перевірки показань на місці).

Указати: а) місце; б) час; в) умови і обстановку проведення, знаряддя і засоби для дослідів або демонстрації; г) учасників і кількість понятих; ґ) порядок їх розміщення і дії у процесі проведення; д) способи і особливості фіксації результатів експерименту.

Ф а б у л и

1. За підозрою у крадіжці телефонного кабелю був затриманий К. Під час допиту К. повідомив, що 26 вересня 20__ р., приблизно о 03-00, він знаходився біля багатопверхового будинку, розташованого за адресою: м. Краматорськ, бульвар Краматорський, 15. Далі він пройшов через незачинені вхідні двері восьмого під`їзду будинку, де побачив інші відчинені двері, які ведуть до підвалу. Після чого К. скористався вільним доступом і прослідував до приміщення підвалу, де з метою збору чорного металу вчинив крадіжку телефонного кабелю шляхом демонтажу. Внаслідок злочину було незаконно вилучено телефонний кабель ТПП 200х2х0,4 у кількості 25 м. Викрадений телефонний кабель К. обпалив та отриману мідну проволочку продав. Підозрюваний погодився на участь у слідчому експерименті.

Під час досудового розслідування встановлено, що К. за період з 25.05. 20__ р. по 26.09.20__ р. всього вчинив 6 епізодів крадіжок телефонного кабелю з підвальних приміщень багатопверхівок у м. Краматорськ. За висновком судової товарознавчої експертизи загальна вартість викраденого обладнання склала 23493 гривень 90 копійок.

2. За підозрою у вчиненні замаху на вмисне вбивство громадянина К. була затримана Н. Під час допиту Н. повідомила що, 22 березня 2014 року приблизно о 19.00 разом із К. розпивала спиртні напої за місцем тимчасового мешкання у квартирі за адресою м. Нікополь, вул. Подгорна, 3, кв.15. Діти, які проживають разом із ними, на той час перебували в дитячому садку. Разом вони сходили до магазину за покупками, а після повернення почали вживати спиртні напої.

Раптом К. згадав, що потрібно заплатити власнику за оренду житла, і запитав у неї, де гроші, на що вона відповіла, що гроші в нього

були в кишені. К. почав їх шукати та не зміг знайти. На цьому ґрунті між ними виникла сварка. Вона схопила в руки сокиру. На той момент потерпілий сидів на стільці в кухні. Вона його вдарила лезом сокири. Потерпілий став говорити, що ти робиш? Коли він хотів забрати сокиру, вона впала на підлогу та К. сокиру відкинув в бік. Також підозрювана зазначила, що перший раз, коли вона нанесла потерпілому удар, він знаходився на кухні. Коли наносила інші удари, вона не пам'ятає, але пригадує, що вдарила його один раз по голові, один раз по шиї та один раз по руках. При цьому Н. заявила, що не мала наміру вбити потерпілого і що вона не погрожувала йому вбивством.

Під час огляду місця події слідчим у квартирі за зазначеною адресою було виявлено плями бурого кольору та вилучено сокиру.

Потерпілий К. під час допиту повідомив, що він закінчив роботу приблизно о 17.00 годині і повернувся додому. Після вживання спиртних напоїв разом із Н. він пішов відпочивати до кімнати, та лежав на ліжку. Він точно не пам'ятає обставин, за яких Н. почала наносити йому тілесні ушкодження сокирою. Пригадує, що просив її це не робити, забирав сокиру, коли біла обухом сокири. Потім пам'ятає, як вона вдарила лезом сокири по обличчю. Він почав втрачати свідомість. Коли прийшов до тями, Н. стояла над ним і замахнулася сокирою. Він встиг відхилитися, і удар пройшов по шиї. Коли обвинувачена замахувалась сокирою, то вона погрожувала йому вбивством. Потім Н. вийшла з будинку, а він зачинив двері й зателефонував до швидкої медичної допомоги. Коли вона зайшла до кімнати, то стала поодаль і перелякано на нього дивилася. Коли приїхала швидка медична допомога, Н. поїхала до лікарні разом із ним. У подальшому йому надали допомогу. У лікарні він перебував місяць.

Слідчий вирішив провести слідчий експеримент за участю потерпілого

3. За підозрою в крадіжці продуктів харчування з комерційного ларька «Атол» 12.05.2018 р. були заарештовані Т. та К. Продавець С. пояснила, що 12.05.2018 р. о 18 год. вона закрила ларьок і була відсутня на місці 30 хв, а коли прийшла, ларьок було зламано.

Один з допитаних по справі свідків І. показав, що напередодні крадіжки 11.05.2018 р. він близько 19 год. стояв і куриє на балконі своєї квартири, розташованої на другому поверсі 9-поверхового будинку і бачив К. і Т., які сиділи на лавочці спортивного майданчика навпроти його будинку і домовлялися обікрасти ларьок. Зокрема, він чув, як К. сказав Т.: «Підготуй свій інструмент на завтра, щоб відразу після справи ми завезли товар до Г. у гараж». На другий день І. стало відомо, що в їх районі було вчинено крадіжку з комерційного ларька «Атол».

Слідчому, який проводив огляд місця події, І. заявив, що К. і Т. він знає як своїх сусідів. Факту знайомства зі свідком підозрювані не заперечували, однак категорично заперечували свою причетність до вчинення крадіжки і стверджували, що було вже темно і І., який стояв на балконі другого поверху, не міг їх бачити. Більше того, спортивний майданчик розташований від будинку І. на значній відстані, а тому свідок не міг чути, про що вони розмовляли. Крім того, К. зазначив, що ввечері 12.05.2018 р. він грав у доміно із приятелями по двору і близько 18 год. він дійсно відлучався додому і о 18.30 повернувся, але за такий короткий час він фізично не зміг би вчинити крадіжку, бо до ларька тільки в один бік пішки добиратися близько 15 хв. Слідчий вирішив, що необхідно проведення слідчого експерименту.

4. У справі про розбійницький напад і вбивство громадянки Кирсевої були затримані підозрювані М. і О. На допитах вони зізналися у вчиненні злочину і дали наступні показання. Вранці 2 січня 2018 р. по дорозі додому біля будинку № 8 по вул. Карла Лібкнехта, знаходячись у нетверезому стані, вони зустріли потерпілу К. М. наздогнав її, схопив за комір і повалив на землю. Відібравши в потерпілої гроші, М. наніс їй кілька ударів ногами в голову. Від заподіяних тілесних ушкоджень К. померла.

Під час огляду місця події 2 січня біля трупа К. була знайдена рукавичка, пакет і шнурок, а також «доріжка» слідів. Встановлено, що ці предмети належали підозрюваним. Щодо слідів ніг, то за розмірами й індивідуальними особливостями малюнка протектору вони співпадали з взуттям, вилученим у підозрюваного М. Результати судово-медичної експертизи трупа К. показали, що смерть настала внаслідок крововиливу в підшкірно-жирову клітковину шії і перелому під'язичної кістки через

здавлювання органів шиї пальцями кисті людини. Це суперечило показанням М. і О. Із метою перевірки отриманих показань слідчий вирішив провести слідчий експеримент.

(зразок)

ПРОТОКОЛ

слідчого експерименту

(з метою перевірки показань підозрюваного)

" " _____ 20_ р. м. _____

Час початку слідчої дії ___ год. ___ хв.

Слідчий _____

у присутності понятих:

1. _____

прож. _____

2. _____

прож. _____

захисника: _____

підозрюваного: _____

за участю: спеціаліста _____

статиста _____

у приміщенні (на території) _____

відповідно до вимог ст. 240 КПК України здійснив слідчий експеримент із метою перевірки показань підозрюваного _____ (П.І.Б.), про що згідно з вимогами ст.104 склав цей протокол.

Усім учасникам слідчої дії роз'яснено їх право бути присутніми при всіх діях слідчого і робити зауваження, що підлягають занесенню до протоколу відповідно до ст. 104 КПК України.

Перед початком слідчої дії її учасникам згідно з вимогами ст.107 КПК України повідомлено, що під час слідчого експерименту буде застосовуватися відеозапис, який здійснюватиметься спеціалістом _____ за допомогою відеокамери моделі ___ № ___ на носій ___ об'ємом ___ Мб.

Понятим (прізвища та ініціали) роз'яснено їх обов'язок засвідчити проведення слідчої дії, не розголошувати відомості щодо проведеної дії, а в разі необхідності надати в суді свідчення відповідно до ст.66, 223 КПК України ____ (підпис).

Спеціалісту (прізвище та ініціали) роз'яснено права й обов'язки згідно зі ст.71 КПК України ____ (підпис).

Підозрюваному (прізвище та ініціали) роз'яснено права й обов'язки відповідно до ст.42 КПК України ____ (підпис).

Підозрюваному (прізвище та ініціали) згідно з вимогами ст.63 Конституції України роз'яснено право відмовитися від дачі показань або пояснень щодо себе, членів родини і близьких родичів, коло яких визначено законом ____ (підпис).

Під час проведення слідчої дії застосовувалися наступні технічні засоби (манекен, муляж, макет, тощо) _____.

Учасникам роз'яснено порядок проведення слідчої дії: зазначено, що підозрюваний указує і демонструє самостійно напрямок і маршрут руху, орієнтири і об'єкти на місцевості, окремі дії. Інші учасники рухаються услід за ним. Іншим учасникам забороняється ставити навідні запитання й виконувати навідні дії.

Запитання слідчого: «Підозрюваний (П.І.Б.), чи згодні Ви добровільно розповісти і показати на місці обставини події, що відбулася» " ____ 20 р.?"

Пояснення підозрюваного: " _____ ".

Запитання слідчого: "В який пункт нам необхідно прослідувати?"

Пояснення підозрюваного: " _____ ".

Час ____ год. ____ хв. Відеозапис зупинено у зв'язку з виїздом слідчої групи до _____ (найменування пункту).

Час ____ год. ____ хв. Відеозапис відновлено. Слідча група прибула в пункт _____. Спостерігаються наступні орієнтири _____.

Підозрюваний дав наступні пояснення _____.

При цьому підозрюваний указав на наступні об'єкти, орієнтири: _____.

Підозрюваний продемонстрував наступні дії _____.

Слідчий експеримент закінчено ___ год. ___ хв. Відеозапис припинено. Час ___ год. ___ хв.

Протокол прочитано, записано вірно, зауважень від учасників слідчої дії не надійшло.

Підозрюваний	(підпис)	прізвище, ініціали
Поняті	1. (підпис)	прізвище, ініціали
	2. (підпис)	прізвище, ініціали
Спеціаліст	(підпис)	прізвище, ініціали
Слідчий	(підпис)	прізвище, ініціали

Список додаткової літератури

Бондар В. С. Особливості підготовки та проведення слідчого експерименту під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених із застосуванням вогнепальної зброї. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. Вип. 1. С. 208-219. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2018_1_26 (дата звернення: 18.06.2019).

Журавель В. А. Деякі проблемні питання провадження слідчих (розшукових) дій за чинним КПК України. *Вибрані твори*. Харків: Апостіль, 2016. С.305–307.

Лиховид І. Слідчий експеримент як самостійна слідча дія. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 4. Київ: НДІ приват. права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрНУ. С.156–159.

Негребецький В. В. Експериментальний метод під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. Вип. № 5. Київ : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрНУ. С. 248–252.

Чаплинський К. О. Слідчий експеримент як об'єкт криміналістичного дослідження. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Право»*. Дніпро: Акад. митної служби України, 2011. № 2(7). С.145–150.

Чернецький О. К. Слідчий експеримент як самостійна слідча дія. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 8. Харків : Право, 2008. С. 172–177.

Шепітько В. Ю. Відтворення обстановки і обставин події: сутність, зміст, тактика. *Слідча практика України*. Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2009. Вип. 7. С. 7–14.

Практичне заняття 19

Тема 18. Залучення експертів і проведення судових експертиз

П л а н

1. Поняття і значення судової експертизи. Класифікація судових експертиз.
2. Предмет, методи і завдання судової експертизи.
3. Підстави й порядок залучення експерта.
4. Система судово-експертних установ в Україні.
5. Підготовка матеріалів до призначення судової експертизи (залучення експерта), визначення мети й обсягу дослідження, формулювання питань експерту, підготовка зразків для експертизи.
6. Висновок експерта, його структура і зміст. Форми експертних висновків.
7. Критерії оцінки висновку експерта як джерела доказів. Експертні недоліки й помилки.

Загальні настанови: під час заняття обдумайте й обговоріть із викладачем питання плану. *Вирішіть запропоновані нижче фабули, уважно вивчаючи експертні висновки, клопотання й ухвали про призначення судових експертиз (залучення експерта), аналізуючи їх структуру, зміст і форму. Визначте (під керівництвом викладача) помилки й недоліки процесуальних документів.*

***Завдання:** проаналізуйте наведені фабули, визначте дії слідчого в кожній ситуації. Користуючись «Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень», сформулюйте питання експертам у кожній конкретній ситуації.*

Фабули

1. У квартирі № 362 по вул. Миру, 8 12 грудня 2019 року виявлено труп В., яка, ймовірно, покінчила життя самогубством шляхом повішання, і передсмертну записку із текстом «Терпіти погрози більше немає сил, доньку прошу відвести до батька».

Які об'єкти підлягатимуть експертному дослідженню? Яких експертів необхідно залучити в даному випадку? Сформулюйте питання експертам. Які об'єкти, зразки й матеріали необхідні для проведення кожного виду експертиз?

2. У період часу з 03.00 годин по 03.30 годин 12.04.2019 року гр. Б. шляхом пошкодження металопластикового вікна проник до приміщення спортивного клубу «Старт» і таємно викрав товарно-матеріальні цінності на загальну суму 10000 грн. Під час огляду місця події було виявлено й вилучено два сліди, ймовірно, рукавиць. Крім того, під час розслідування вилучено відеозапис із камер внутрішнього відеоспостереження спортивного клубу, де особа, схожа на гр. Б., пошкоджує вікно і проникає до приміщення. Під час обшуку квартири гр. Б. виявлено 2 пари рукавиць. Свою причетність до злочину гр. Б. заперечує.

Визначте види експертиз, які необхідно призначити, і сформулюйте питання експертам.

3. Під час судового розгляду справи по обвинуваченню громадянина К. у вчиненні кримінального правопорушення за ст. 115 КК України («Умисне вбивство») з'ясовано, що при проведенні первинної судово-психологічної експертизи експерт використовував як об'єкти дослідження показання свідків, отриманих на досудовому слідстві. Під час судового слідства ті самі свідки надали суду дещо інші показання. Допитаний в судовому засіданні судовий експерт

повідомив, що змінені показання свідків можуть вплинути на результати судово-психологічної експертизи.

Який вид експертизи необхідно призначити для дослідження змінених показань (первинну, повторну чи додаткову)? Аргументуйте свою відповідь.

4. У справі по обвинуваченню бухгалтера К. у вчиненні кримінального правопорушення за ст. 191 КК України («Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем») проведено судово-почеркознавчу експертизу, за результатами якої встановлено належність підпису, виконаного на ордері від 11.09.2018 р., гр. К. Під час досудового розслідування було встановлено, що гр. К. було звільнено з посади 25.01.2018 р. і більше на підприємстві він не з'являвся. Слідчий вирішив з'ясувати такі питання: 1) чи є бланк ордера підробленим; 2) чи містяться в ордері сліди підробки і 3) чи виконаний підпис саме у вересні 2019 р.?

Які види експертиз необхідно призначити? Сформулюйте питання експертам.

5. За результатами допиту потерпілої С. встановлено, що внаслідок нанесення тілесних ушкоджень потерпілій могли виникнути переломи кісток рук і ніг, які впливають на ступінь тяжкості тілесних ушкоджень і, як наслідок, на кваліфікацію кримінального правопорушення. У висновку судово-медичної експертизи детальний опис переломів кісток відсутній і вони не були враховані під час формулювання висновку експерта.

Який вид експертизи (первинну, додаткову, повторну) необхідно призначити для встановлення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень? Сформулюйте питання експерту і визначте, чи можна залучати того самого експерта, який виконував первинну судово-медичну експертизу.

6. Під час розслідування злочину за ст. 368 КК України («Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою») слідчий під час оцінки висновку

експертизи звукозапису, в якому експерт надав стенограму бесіди двох осіб і встановив ідентифікацію дикторів за голосом, встановив, що гр. К. згідно з попередніми домовленостями 22.11.2018 р. передав гр. В. 1000 доларів США. Однак на допиті гр. К. стверджував, що хабаря гр. В. він не давав, а лише надав документи на підпис, а звукозапис був підроблений шляхом монтажу. Слідчий склав клопотання про призначення додаткової експертизи звукозапису.

Сформулюйте питання експертові.

7. Під час огляду ділянки лісової місцевості на гілці дерева, яка розташована на висоті 2,5 метри, виявлено повішене тіло чоловіка віком 45–50 років. Труп був підвішений за допомогою мотузки, з якої створено петлю. Петля закріплена на гілці дерева за допомогою вузлів. Мотузка із вузлами і петлями вилучена слідчим разом із частиною гілки, а з шиї трупа – шляхом послаблення петлі й зняття її з шиї трупа без порушення цілісності вузлів і петель. Слідчий вирішив надіслати вузли та петлі на експертизу.

Які питання підлягають вирішенню?

Лабораторна робота 9

Завдання: у позааудиторний час у письмовій формі складіть постанову про призначення експертизи за конкретною фабулою.

Фабули

1. При огляді місця події біля трупа І. знайдено стріляну гільзу. Під час судово-медичного дослідження з трупа було вилучено кулю. У підозрюваного З. під час обшуку виявлено пістолет «ГТ». Слідчий виніс постанову про призначення експертизи.

2. На місці події (крадіжка зі зломом) виявлено чіткий слід взуття. Підозрюваний у вчиненому злочині гр. А. на допиті повідомив, що його не було на місці події (був відсутнім на цей час у місті). Слідчий вилучив у підозрюваного дві пари взуття і вирішив залучити експерта (призначити експертизу).

3. При огляді місця ДТП слідчий виявив уламки скла. Автомобіль, який було затримано, мав розбитий розсіювач фари. Слідчий вирішив залучити експерта (призначити експертизу).

4. На уламку скла з місця крадіжки виявлено чіткі сліди рук. Під час розслідування затримано підозрюваних І., П. і К. Слідчий залучив експерта (призначив експертизу).

Список додаткової літератури

Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994р. № 4038-XII. Дата оновлення: 01.01.2019 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом МЮ України від 08.10.1998 р. № 53/5. Дата оновлення: 22.02.2019. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом МЮ України від 08.10.1998 р. № 53/5. Дата оновлення: 22.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

Авдєєва Г. К. Судова експертиза контрафактної аудіовізуальної продукції: монографія. Харків: Право, 2006. 192 с.

Експертизи у судочинстві України: наук.-практ. посібник / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 504 с.

Клименко Н. І. Судова експертологія: курс лекцій. Київ : Ін Юре, 2007. 528 с.

Сімакова-Єфремян Е. Б. Теорія і методологія комплексної експертизи контактано-слідової взаємодії об'єктів: монографія. Харків: ВКФ «Гриф», 2004. 176 с.

Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі: навч.-довід. посібник / Ю. М. Грошевий, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько, М. Л. Цимбал та ін. Харків: Одиссей, 2004. 448 с.

Експертизи у судовій практиці / за ред. В. Г. Гончаренка.
Київ: Юрінком Інтер, 2005. 386 с.

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Практичне заняття 20

Тема 19. Розслідування вбивств при виявленні трупа

П л а н

1. Криміналістична характеристика вбивств при виявленні трупа.
2. Обставини, що підлягають доказуванню.
3. Типові слідчі ситуації та версії.
4. Організація й планування розслідування вбивств при виявленні трупа. Побудова слідчих версій.
5. Слідчі (розшукові) дії (гласні й негласні) та тактичні операції при розслідуванні вбивств при виявленні трупа.
6. Роль негативних обставин при розслідуванні вбивств.

Загальні настанови: під час практичного заняття студенти вирішують ситуаційні завдання за фабулою, запропонованою викладачем. Вирішення завдань відбувається за наступною схемою:

- 1) висунення й обґрунтування слідчих версій;
- 2) визначення обставин, що необхідно встановити;
- 3) визначення слідчих (розшукових) дій та їх комплексів (тактичних операцій);
- 4) визначення судових експертиз, що необхідно призначити у провадженні;
- 5) складання плану розслідування.

Фабули

1. До Холодногірського ВП ГУНП в Харківській області 11 грудня 20__р. о 07 год. 35 хв. ранку з'явився гр. В. і повідомив, що, вийшовши вранці з дому, розташованого в пер. Криничному, він виявив труп невідомого йому чоловіка із закривавленою головою. При огляді місця події за участю спеціаліста в галузі судової медицини було встановлено наступне: труп чоловіка віком 35–40 років. У потиличній частині голови рана з ушкодженням мозкової речовини. Комір сорочки, що надягнута на труп, залитий кров'ю. У той же час слідів крові біля трупа не виявлено. На трупі відсутні верхній одяг і взуття.

При огляді місця події на проїжджій частині дороги навпроти місця знаходження трупа виявлені вдавнені сліди протекторів автомашини і сліди чоловічих черевиків. Провулок Криничний знаходиться на значному віддаленні від центру міста і забудований приватними будинками сільського типу.

На думку спеціаліста в галузі судової медицини, смерть настала від удару тупим твердим предметом, імовірно, молотком, у лобову частину голови, спереду в напрямку зверху вниз.

2. У процесі проведення антитерористичної операції 10 жовтня 20__р. працівниками спецпідрозділу Національної поліції КОРД – 2100 (Корпус оперативно-раптової дії) було затримано злочинну групу, яка утримувала заручників. Після завершення операції при огляді салону одного із автомобілів марки VW T5 Volkswagen Transporter T5, який використовували злочинці, було виявлено два трупи невідомих осіб із вогнепальними пораненнями й один труп невідомої особи без видимих ознак насильницької смерті. На задньому сидінні автомобіля знаходилася валіза зеленого кольору. При відкритті кришки валізи виявлено: два автомати АКМ калібру 7,62 мм і 5,45 мм із знятими магазинами; три пістолети «Форт-12»; пістолет системи «Наган» і 34 набой до них; шкіряну папку чорного кольору з документами товариства з обмеженою відповідальністю «Грант»; чотири нові мобільні телефони «Samsung Galaxy J2 2018 Black (SM-J250FZKDSEK)» і три картки пам'яті «Samsung 32GB».

За попередньою інформацією злочинна група займалася рейдерськими захопленнями підприємств і вимаганням грошових коштів у підприємців.

Список додаткової літератури

Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія. Харків: Апостиль, 2012. 304 с.

Коновалова В. Е. Убийство: искусство расследования: монографія. Харьков: Право, 2013. 320 с.

Синчук В. Л. Розслідування вбивств: шляхи вдосконалення: монографія. Харьков: Харків юрид., 2005. 288 с.

Ліщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.

Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик: монографія. Харків: Харків юрид., 2010. 320 с.

Практичне заняття 21

Тема 20. Розслідування деяких видів убивств

П л а н

1. Особливості розслідування вбивств при відсутності трупа.
2. Особливості розслідування вбивств із розчленуванням трупа.
3. Особливості розслідування вбивств на замовлення.
4. Особливості розслідування вбивств, прихованих інсценуванням.

Загальні настанови: під час заняття студенти здійснюють підготовку до виконання лабораторної роботи шляхом складання плану розслідування вбивства по фавулі, запропонованій викладачем.

За однією з наведених фавул у позааудиторний час студенти складають план розслідування вбивства, що є виконанням лабораторної роботи.

Лабораторна робота 10

Ф а б у л и

1. До Київського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Харківській області 25.08.20_ р. від гр. З. надійшла заява такого змісту:

«15.08. о 10 год. ранку я та моя дружина Н. виїхали на дачу, яка знаходиться в селищі Покотилівка.

На вокзалі я купив два квитки на потяг, що відходив о 10 год. 45 хв. Людей було дуже багато, сісти в один вагон ми не змогли. Я посадив дружину в дитячий вагон, а сам сів в інший. На станції Покотилівка я вийшов із вагона і почав чекати дружину, але її на платформі не було. Я почекав ще два потяги з Харкова і, не дочекавшись дружини, повернувся додому. Приїхав о 10 год. вечора. Про зникнення Н. я не повідомляв, бо не хотів засмучувати її матір і сестру, припускаючи, що вона покинула мене, проте повернеться. Тому я сказав, що Н. залишилася на ніч у родички К., володарки сусідньої дачі. Однак, коли 20.08 до нас приїхала К. і на запитання родичів відповіла, що Н. у неї не було і в останній раз вона її бачила місяць тому, я змушений був про все розповісти.

Прошу розшукати мою дружину Н. 1985 р. н. Не виключена можливість, що вона поїхала від мене, про що казала неодноразово».

Встановлено, що останні два роки спільного життя подружжя дуже часто сварилося між собою. Крім того, мати З. була проти цього одруження і свого часу вимагала, щоб З. одружився з М., яка їй більше подобалася.

2. На колії за 100 м від залізничної станції Левада 28.12.20_р. було знайдено труп невідомої людини. Слідчий, який проводив огляд місця події, встановив, що на голові трупа є ушкодження. У кишенях одягу документів, що посвідчують особу потерпілого, не виявлено. За 3 м від трупа і далі на північ від колії залізниці на стежці, яка веде до переїзду, виявлено сліди взуття.

Оперативно-розшуковими заходами встановлено, що біля місця, де знайдено труп, свідки бачили залізничників, які працювали на колії.

3. У затоці р. Дніпро біля м. Київ 12.09.20 р. була виявлена нижня частина трупа чоловіка, упакована в поліетиленовий мішок, перев'язаний білизняною мотузкою. Спеціаліст висловив припущення, що вузли на мотузці за зовнішнім виглядом нагадують рифовий (професійний морський) вузол. Двома днями пізніше в трубі ливнестоку знайдено верхню частину трупа чоловіка, упаковану в матроський тільник і перев'язану електрошнуром, а інші предмети одягу загорнуті у віконну штору, а потім у поліетиленову плівку. При їх огляді виявлено:

- 1) на поліетиленовій плівці – досить чіткі відбитки пальців рук;
- 2) на шторі – декілька волосинок невідомого походження темного кольору, схожих на шерстинки тварини;
- 3) на матроському тільнику – 5 волосинок сивого кольору;
- 4) на частинах трупа – наявність великої кількості личинок мух.

Через добу в озері виловили труп невідомої жінки зі слідами численних ушкоджень, складений пополам і загорнутий у такий саме поліетиленовий мішок.

У ході розслідування встановлено й особи вбитих – подружжя К., які, приїхавши в це місто, зупинилися у сестри дружини. Одного разу вони пізно повернулися додому, чим викликали невдоволення сестри. У зв'язку з цим вони відразу ж пішли з будинку, сказавши, що пошукають притулку в іншому місці. Більше їх ніхто не бачив. Було висунуто припущення, що вбивство вчинено в районі житлового масиву, де виявлено трупи.

На основі огляду і проведених експертиз встановлено такі дані:

- 1) удари, що призвели до смерті, жертвам наносилися з великою силою;
- 2) предмети одягу, використаного для упаковки трупів, – 54–56 розміру;
- 3) сиве волосся, виявлене на упаковці, не належить вбитим;
- 4) один із вузлів – рифовий (професійний морський вузол);
- 5) волосся в упаковці належить собаці, найвірогідніше, німецькій вівчарці;
- 6) труп розчленовано сокирою й ножем.

4. У квартирі громадянки Д. 25.08.20 р. о 23.00 год. знайдено її труп з ознаками насильницької смерті. При огляді місця події на підлозі виявлено чіткі сліди взуття і два гудзики, що, за словами сімнадцятирічної племінниці, яка живе у родички, не належали їм.

Напередодні квартиру Д. відвідували І. та Н. – працівники будуправління № 2, які запрошували племінницю Д. на дискотеку. У день убивства племінниця Д. була на вечірній зміні. Коли вона прийшла додому і виявила труп, відразу ж повідомила в міліцію.

5. У м. Харків по вул. Клочківській у ліфті на четвертому поверсі дев'ятиповерхового будинку 13.01.20_р. було знайдено труп директора комерційної фірми М. з вогнепальними пораненнями. При огляді місця події на майданчику між четвертим і п'ятим поверхами виявлено стріляні гільзи калібру 7,62 мм і валізу, в якій був автомат АКС-74У. За шахтою ліфта знайдено стріляні гільзи калібру 9 мм і пістолет Макарова зі спиляним номером. При огляді трупа слідчий виявив вогнепальні поранення в правому боці й потилиці загиблого.

Список додаткової літератури

Борисенко І. В. Методика розслідування вбивств із розчленуванням трупа: монографія. Харків: Право, 2021. 720с.

Здоровко С. Ф. Розслідування вбивств, що вчиняються організованими злочинними групами (типові тактичні операції): монографія. Харків: Гриф, 2004. 176 с.

Костенко М. В. Вбивства на замовлення: криміналістична характеристика: монографія. Харьков: СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 160 с.

Семенов В. В. Розслідування вбивств, прихованих інсценуванням: монографія. Харків : СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 144 с.

Шеремет А. П. Розслідування та запобігання вбивствам: навч. посібник. Чернівці: Наші книги, 2007. 248 с.

Практичне заняття 22

Тема 21. Розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (розкрадання)

П л а н

1. Криміналістична класифікація і криміналістична характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

2. Обставини, що підлягають доказуванню під час досудового розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

3. Особливості організації та планування розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

4. Типові слідчі ситуації та комплекс слідчих (розшукових) дій на початку досудового розслідування.

5. Тактика проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

6. Організаційно-тактичні основи використання спеціальних знань під час досудового розслідування.

Загальні настанови: питання розглядаються у зв'язку з перевіркою вирішення слідчих фабул до даної теми.

Ознайомтеся з обставинами кримінального провадження і виконайте завдання до кожної фабули.

Ф а б у л и

1. За результатами позапланової інвентаризації, проведеної незалежним спеціалістом у кіоску «ТЮТЮНОВІ ВИРОБИ», виявлено нестачу грошових коштів у розмірі 1035 грн, про що був складений відповідний акт.

Надайте характеристику слідчій ситуації.

2. Завідуюча магазином Н., працюючи на підставі трудового договору й договору про повну матеріальну відповідальність, отримуючи від продавців кошти, не вносила гроші до каси і привласнила їх на загальну суму 21227грн.

Запропонуйте початкові слідчі (розшукові) дії.

3. Перебуваючи на посаді голови Демидівської сільської ради гр. С, надавши відповідну усну вказівку бухгалтеру, без розгляду й затвердження на сесії Демидівської сільської ради отримав премію і матеріальну допомогу на загальну суму 7915,82грн. Також премії за аналогічним розпорядженням отримали працівники апарату сільради.

Висуньте слідчі версії та запропонуйте шляхи їх вирішення.

4. До СВ Знаменського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області надійшла колективна заява вчителів Шевченківської загальноосвітньої школи № 4, у якій йшлося про нецільове використання бюджетних коштів за період з 01.01.2015 р. до 01.11.2016 р. Посадові особи Шевченківської загальноосвітньої школи № 4, зловживаючи своїм службовим становищем і перебуваючи у злочинній змові, працевлаштували декілька осіб до даного навчального закладу, які фактично не працювали, а нараховані грошові кошти у вигляді заробітної плати і премій привласнювалися посадовими особами вищезазначеного закладу. Під час досудового розслідування встановлено, що вчителям заробітна плата нараховувалася несвоєчасно, не виплачувалися премії.

Назвіть обставини які необхідно встановити.

5. До СВ Старокостянтинівського ВП ГУНП в Хмельницькій області надійшла письмова заява від М., керівника крамниці «Струмок», де зазначалося, що під час проведення планової інвентаризації продовольчої крамниці «Струмок» виявлено нестачу пляшок з алкогольними напоями на суму 24500 грн. За заявою директора підприємства розпочато кримінальне провадження. Завідуючий складом Г. надав членам інвентаризаційної комісії документ – акт на списання товарів на бій на суму 4500 грн, накладну на відпуск пляшок з алкогольними напоями до пришляхового кафе «Надія» на суму 12000 грн і накладну на відпуск пляшок до ресторану «Славутич» на суму 8000 грн. У цих документах неналежним чином було заповнено реквізити, не читалася печатка. З огляду на вказане члени інвентаризаційної комісії їх не взяли до уваги. Завідуючий складом Г. погасити нестачу відмовився.

Визначте й обґрунтуйте необхідність залучення судових експертів для проведення експертних досліджень і вкажіть, яких саме.

Лабораторна робота 11

Загальні настанови: проаналізуйте одну з наведених фабул (на вибір) і складіть план розслідування.

Фабули

1. За результатами планової документальної ревізії районної лікарні за 2018 рік встановлено, що між головним лікарем і директором ТОВ «Лабсінтекс» гр. М. було укладено договір № 46/2018 від 25.05.2018 року на суму 14640 грн на постачання товарів лабораторного призначення й витратних матеріалів, а також договір № 47/2018 на суму 3560 грн на постачання хімічних реагентів для лабораторії лікарні.

Згідно з платіжними дорученнями № 862 і № 864 від 28.05.2018 року бюджетні кошти у сумі 6340 та 8300 грн відповідно були перераховані на рахунок ТОВ «Лабсінтекс». Відповідно доо платіжного доручення № 867 від 29.05.2018 року ТОВ «Лабсінтекс» ще додатково отримало 3560 грн.

Аналогічні договори № 62 і № 63 на закупівлю товарів лабораторного призначення й хімічних реагентів на загальну суму 10480 грн були укладені 03.09.2018 року, згідно з платіжними дорученнями були перераховані кошти ТОВ «Лабсінтекс».

Під час зустрічної звірки на ТОВ «Лабсінтекс» ревізору були пред'явлені накладні № 175 і № 176 від 13.08.2018 року, згідно з якими медичні препарати й матеріали за договорами № 46 і № 47 були поставлені до лікарні й прийняті заступником головного лікаря з адміністративно-господарської роботи. Однак другі екземпляри зазначених накладних у бухгалтерії лікарні були відсутні. Також відсутні записи про надходження матеріалів і в реєстраційному журналі лабораторії. За договорами № 62 і № 63 від 03.09.2018 року накладні відсутні взагалі. Як пояснив головний лікар, замовлені матеріали на час проведення перевірки не надійшли з вини ТОВ «Лабсінтекс». На його телефонні звернення директор М. відповідав,

що виникли тимчасові труднощі із закордонними постачальниками й митниками. Заступник головного лікаря з адміністративно-господарської роботи на час проведення ревізії вже звільнився.

2. До слідчого відділу поліції надійшло повідомлення про кримінальне правопорушення й матеріали службової перевірки за підписом керівника обласної філії Укрпошти. Згідно з наданими матеріалами в поштовому відділенні Укрпошти № 9 проведено перевірку за скаргою гр. Н на затримку виплати частини грошової допомоги при народженні дитини у розмірі 10320 грн. У результаті перевірки встановлено, що в розрахунковій відомості за серпень стоїть підпис Н. про отримання грошової суми, від якого вона категорично відмовляється. Також ця відомість підписана К., начальником поштового відділення № 9. Згідно з цією саме відомістю таку грошову допомогу отримали ще четверо громадян, але цю інформацію внутрішні ревізори не перевіряли тому, що скарг від них до Укрпошти не надходило.

Додатково було з'ясовано, що К., починаючи з березня до липня поточного року не оприбуткувала кошти за послугою «грошовий переказ грошей відправнику» за 36 посилок, що були доставлені одержувачам на суму 7860 грн, а також 2783 грн, що були повернуті листоношами.

3. До чергової частини надійшло повідомлення про пограбування відділення комерційного банку. У результаті початкових слідчих (розшукових) дій встановлено, що 26.12.20__ року о 19 годині невідома особа в масці увійшла до приміщення відділення і, завдавши ударів касирці-операціоністці К., примусила її відчинити сейф, після чого забрала готівку і зникла.

За результатами внутрішньої інвентаризації спеціалістами головного офісу банку встановлено нестачу готівки у розмірі 176745 грн, 12830 доларів США та 5095 євро.

До управління поліції 29.12.20__р. надійшла інформація від служби безпеки банку, за якою до злочину могли бути причетні касирка-операціоністка К., старша касирка відділення М. і головний експерт відділу кредитування Т. Під час розмови співробітника служби безпеки з

К. вона зізналася, що 22.12.20__ року до неї підійшов Т. і запропонував взяти участь в інсценуванні пограбування відділення. За його планом К. повинна була шляхом порушення касової дисципліни вносити завідомо неправдиві відомості до щоденних касових звітів про відсутність перевищення лімітів готівки й не здавати ці надлишки службі інкасації, що дозволить зібрати на день «пограбування» з урахуванням виручки значну суму коштів. У свою чергу, касові звіти без жодних запитань і звірок записів із фактичною наявністю готівки підписувала старша касирка М. і передавала до бухгалтерії. Удень 26.12.20__ року до неї на роботу прийшов Т. і попросив провести фіктивну касову операцію з дострокового погашення договору кредитування для С., якого вона не знає. Касирка оформила фіктивні касові квитанції № 7CDDNO2524 на суму 5430 доларів США і № 7CDDNO2526 на суму 1402 грн за дострокове погашення заборгованості. Також Т. запевнив, що через пограбування ніхто не дізнається про фіктивність операції. Цей Т. повідомив, що сьогодні буде реалізована наступна частина плану, за яким перед закриттям відділення до приміщення зайде людина в масці, якій вона повинна віддати всі кошти із сейфу. Для достовірності пограбування він завдасть їй декілька несильних ударів в обличчя.

Також К. додала, що Т. обіцяв їй помститися у разі відмови (йому відомо, де вона мешкає) і запевняв, що ніхто ніколи злочин не розкриє через наявність у нього зв'язків в управлінні карного розшуку. Побоюючись за своє життя та здоров'я, вона погодилася на співучасть у «пограбуванні».

4. До СВ Тернівського ВП ГУНП у Дніпропетровській області 20.02.2017 року звернулася П., бухгалтер матеріального відділу комунального підприємства «Тернівське житлово-комунальне підприємство» (КП «ТЖКП»), стосовно того, що упродовж 2016 р. керівництво підприємства (директор В., заступник директора Л., головний бухгалтер М. та інші особи) здійснює розтрату і привласнення коштів комунального підприємства.

У заяві було вказано, що у 2016 р. КП «ТЖКП» витратило 350 355 грн на будівництво гаражів за адресою: м. Тернівка, вул. Маяковського, буд. 29, але за вищевказаною адресою новозбудовані гаражі відсутні (копії податкових накладних № 34 від 12.01.2016 р., №

84 від 26.01.2016 р., № 85 від 28.01.2016 р., № 24 від 09.02.2016 р., № 59 від 15.02.2016 р., № 109 від 24.02.2016 р., № 110 від 25.02.2016 р.).

Також керівництвом КП «ТЖКП» було витрачено кошти на придбання товарів для власного використання. Так, згідно з податковими накладними (№ 1378//8 від 25.01.2016, № 10949//8 від 11.05.2016, № 11058//8 від 13.05.2016, № 15395//8 від 29.06.2016) КП «ТЖКП» придбало в контрагента «Епіцентр К» душеву панель гідромасажну Tender 2, вартістю 10187 грн, полицю для рушника, 66 см, вартістю 3016 грн, сидіння CHROME Clear/White, вартістю 3524 грн, а також інші товари, у тому числі віники й капелюх для сауни, засоби гігієни (шампунь) марок Syoss VOLUME LIFT, GLISS KUR, PANTENE.

Згідно з податковими накладними з контрагентом ТОВ «КОМФІ ТРЕЙД» № 320012 і № 320013 від 14.03.2016 року КП «ТЖКП» придбало мультиварку Philips HD3139/03, вартістю 1849 грн, мультиварку Moulinex МК706А32, вартістю 1925 грн, хлібопічку Kenwood ВМ260, вартістю 2658 грн, блендер міні-комбайн Bosch MSM881Х1, вартістю 3749 грн. Дані товари на склад не оприбутковувалися, а до бухгалтерії надійшли тільки накладні. Придбання вказаних товарів не обґрунтовується потребами статутної діяльності КП «ТЖКП». До заяви додавалися копії накладних на перелічені товари. Дані відомості внесено слідчим до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 191 КК України.

Список додаткової літератури

Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 16.10.2012 р. № 2939-ХІІ.

Дата оновлення 27.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>

Корж В. П. Розслідування окремих видів злочинів: навч.-метод. посібник. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. 507 с.

Попович В. М., Попович М. В. Проблеми розслідування економічних злочинів: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 352 с.

Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методика: монографія / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2006. 624 с.

Розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / за ред.: М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої. Київ : Алерта, 2015. 536 с.

Степанюк Р. Л. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України: монографія. Харків: Ніка Нова, 2012. 382 с.

Практичне заняття 23

Тема 22. Розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху

П л а н

1. Криміналістична характеристика дорожньо-транспортних подій.
2. Організація й планування розслідування ДТП.
3. Типові слідчі ситуації та версії при розслідуванні ДТП.
4. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій.
5. Залучення експертів та проведення судових експертиз (авто-технічної, дорожньо-технічної, трасолого-автотехнічної).

Загальні настанови: на занятті, що проводиться на криміналістичному полігоні, здійсніть під керівництвом викладача навчальний огляд місця ДТП відповідно до запропонованої фабули. За результатами огляду складіть схему (план) ДТП.

Наочне приладдя й обладнання: валіза співробітника ДАІ; вимірювальні засоби.

Лабораторна робота 12

Завдання: у позааудиторний час за однією з наведених фабул складіть письмовий план розслідування.

Фабули

1. На трасі Харків–Запоріжжя (40 км від Харкова) було знайдено жінку в непритомному стані з ушкодженнями голови. При огляді місця події за два метри від потерпілої виявлено чіткі сліди гальмування автомобіля (довжина сліду 3 м 20 см), численні частинки фарби жовтого кольору. Одна з часток фарби розміром 1 x 2 см мала чіткий обрис п'ятикутної форми. На краю шляху знайдено розсипані вишні. Поліцейськими був помічений автомобіль МАЗ, на бампері якого висіла корзина, на значній швидкості машина зникла в напрямку м. Лозова.

2. На дорозі 16.04 20__ р. знайдено труп громадянки С. При огляді місця події на блузі потерпілої виявлено плями масляної рідини. На передній частині спідниці потерпілої чітко відбився слід протектора автомобіля. За припущенням спеціаліста (автотехніка), сліди були залишені автомобілем ВАЗ. У результаті оперативно-розшукових заходів встановлено, що автогосподарствами району в цей час було виряджено в рейс сім машин такої марки.

3. Автомобіль «ГАЗель», яким керував водій О., 13.03 20__ р. на трасі Харків–Полтава перевернувся. Було пошкоджено будівлю біля дороги і завдано травм пасажиром. При огляді транспортного засобу виявлено обрив гальмової трубки заднього лівого колеса автомобіля.

4. На проїжджій частині по вул. Клочківській біля будинку № 238 знайдено труп громадянина С. з ушкодженнями в області ніг і голови. При огляді тіла потерпілого на джинсах у районі стегон виявлено уламки скла жовтого кольору й залишки фарби зеленого кольору. Одяг С. має розриви й залишки масляної рідини. При огляді місця події на дорожньому покритті виявлено сліди волочіння тіла довжиною 4 м 70 см із залишками рідини бурого кольору. На відстані 5 м від трупа маються численні залишки скла жовтого й білого кольору. Під час судово-медичної експертизи тіла потерпілого з пошкодження в області голови вилучено уламки скла білого кольору.

5. Водій автомобілю «Тойота» 22 листопада 20_ р. о 12 год. 23 хв., не впоравшись з керуванням, виїхав на пішохідну частину, де була розташована зупинка громадського транспорту, у результаті чого постраждало чотири особи з десяти, які там знаходилися. Потерпілих з ушкодженнями різних ступенів тяжкості направлено до лікарні. Гальмівний шлях на дорозі відсутній. Водій залишив автомобіль і зник із місця події. Позаду зупинки розташовано відділення «Приватбанк» з вуличним банкоматом з камерами відеоспостереження.

6. Приблизно о 16 год. 40 хв 13 травня 20_ року автомобіль «Шкода» громадянина Сидорчука рухався по своїй смузі зі швидкістю 65 км/год. по вул. Валдайській у напрямку пров. Піщаного в м. Харків. У районі будинку № 118 він побачив автомобіль «КІА», який почав виїжджати на зустрічну смугу, щоб об'їхати ремонтні ями. Водій Сидорчук різко натиснув на гальма і викрутив кермо вліво, після чого його автомобіль викинуло на зустрічну смугу, де відбулося зіткнення з автомобілем «КІА», який почав повертатися на свою смугу руху. При огляді автомобілів виявлені ушкодження їх лівих передніх частин, у автомобіля «Шкода» відсутнє ліве переднє колесо. Водії та пасажир «КІА» отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості. У процесі огляду місця події встановлені місця вирубки в дорожньому покритті глибиною 0,15 м.

Список додаткової літератури

Інструкція про порядок обліку дорожньо-транспортних пригод і осіб, які в них постраждали, та обміну інформацією між закладами охорони здоров'я і органами внутрішніх справ: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України від 25.06.2007 р. № 205/353. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0821-07>

Правила дорожнього руху: Постанова КМ України від 10.10.2001 р. № 1306: Дата оновлення: 01.05.2019 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>

Доля В. К., Давідіч Ю. О., Лозовий А. І. Автотранспортна

експертиза: підручник. Харків: ХНАМГ, 2011. 422 с.

Климчук М. П. Розслідування злочинів про порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів (криміналістичні та процесуальні аспекти). Львів: ЛьвДУВС; «Край», 2008. 216 с.

Розслідування злочинів, пов'язаних із вчиненням дорожньо-транспортних пригод: метод. рекомендації / за заг. ред. П. В. Коляди. Київ : РВВ МВС України, 2004. 255 с.

Шабадей А. М., Шевцов С. О., Дубонос К. В. Дорожньо-транспортні пригоди. Особливості розслідування. Харків: Факт, 2003. 127 с.

Шевцов С. О., Дячук В. І. ДТП: огляд, документування, аналіз: практ. порадник. Київ: Експертна служба МВС України, 2013. 264 с.

Шевцов С. О., Дубонос К. В. Розслідування обставин дорожньо-транспортних пригод: практ. посібник. Харків: Факт, 2003. 199 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛІСТИКА»

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Криміналістика» передбачає проведення поточного й підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на *практичних і лабораторних заняттях* із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату за ініціативи студента, виконання завдань щодо відпрацювання навичок використання окремих науково-технічних засобів та їх комплектів, виконання завдань задля закріплення набутих навичок і вмінь використання тактичних і методичних засобів криміналістичного забезпечення, вирішення практичних завдань або задач, виконання практичної частини лабораторних робіт й оформлення результатів проведених лабораторних робіт. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента до вивчення поточного матеріалу, набуття основних навичок і умінь щодо правильного застосування науково-технічних засобів, виявлення, фіксації, вилучення й збереження доказів, використання тактичних прийомів проведення окремих слідчих (розшукових) дій, застосування методичних рекомендацій з розслідування окремих видів кримінальних правопорушень; активності участі студентів під час виконання практичної частини лабораторних робіт; якості виконання й оформлення результатів проведених лабораторних робіт. У ході практичного або лабораторного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

- виконання студентами впродовж двох семестрів 12 *лабораторних робіт* (по шість робіт у кожному семестрі). Представлення портфоліо лабораторних робіт. Максимальна кількість балів за лабораторні роботи – 10.

- вирішення студентами впродовж двох семестрів завдань для *самостійної роботи* (підготовка презентації, есе, реферату тощо). Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 10.

Формою *рубіжного контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є залік, який проводиться по завершенні першого навчального семестру (викладачем, який веде практичні заняття). Якщо студент за період першого навчального семестру за підсумками *рубіжного поточного контролю* набрав менше 1/2 максимальної кількості балів за перший семестр (від 0 до 14 балів), то він до заліку не допускається.

Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є іспит. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за іспит, становить 60. Мінімальна оцінка результатів *поточного контролю* й *самостійної роботи*, за якої студент допускається до іспиту, становить 25 балів.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову книжку відповідно до такої шкали:

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Загальний розрахунок годин практичних занять і самостійної роботи.....	5
Плани і завдання до практичних, лабораторних занять і самостійної роботи.....	8
Критерії оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни «Криміналістика».....	93

Навчальне видання
Електронне видання

**МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛІСТИКА»
(обов'язкова)**

(перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»)

У к л а д а ч і: ШЕПІТЬКО Валерій Юрійович,
ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович,
ШЕВЧУК Віктор Михайлович,
БАРАНЧУК Василь Васильович,
БОРИСЕНКО Ігор Володимирович,
БУЛУЛУКОВ Олег Юрійович,
ДЕМИДОВА Євгенія Євгенівна,
ЗАТЕНАЦЬКИЙ Дмитро Вікторович,
КАПУСТІНА Марієтта Владиславівна,
КОСТЕНКО Марина Володимирівна,
КУРМАН Олександр Васильович,
МУСІЄНКО Олег Леонідович,
НЕГРЕБЕЦЬКИЙ Владислав Валерійович,
СЕМЕНОГОВ В'ячеслав Володимирович,
ЧОРНИЙ Геннадій Олексійович,
ЯРЕМЧУК Вікторія Олегівна

Відповідальний за випуск *Валерій Шепітько*
Редактор *Людмила Русанова*
Комп'ютерна верстка *Юлія Бойко*

План 2023